

POSTARINA PLACENA U GOTOVOM

HRVATSKI PLANINAR

God. XXXVI.

Lipanj 1940.

Broj 6.

Izdaje Hrvatsko planinarsko društvo, Zagreb

CERTO KAMERE

ZA SVE I SVAKOGA

Osvjedočite se bezobveznim pregledom kod stručne tvrtke
GRIESBACH I KNAUS FOTO VELETRGOVINA
ZAGREB, Jurišićeva ul. 1.

Zatražite besplatni veliki cjenik foto-aparata i pribora.
Planinari sa iskaznicom 10% popusta.

Krajačeva kuća u sjevernom Velebitu je otvorena.

POKUĆTVO »KRULJAC«

Pošaljite što prije
pretplatu za
»Hrvatski planinar«

Hirčeva kuća na Bijelim stijenama je otvorena.
Ključevi se nalaze kod Sime Kosanovića u Jasenku.

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA — ZEITSCHRIFT DES KROATISCHEN ALPENVEREINS — REVUE DU CLUB ALPIN CROATE — JOURNAL OF THE CROATIAN ALPINE CLUB

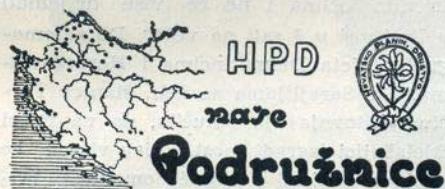
IZDAVAČ I UPRAVA — HERAUSGEBER UND VERWALTUNG — EDITEUR ET ADMINISTRATION — PUBLISHER AND ADMINISTRATION: HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO, ZAGREB, VARŠAVSKA 2a, TEL. 65-01

UREDNIK — SCHRIFTLEITER — REDACTEUR — EDITOR: IVAN RENGJEO, ZAGREB, KRIŽANIČEVA UL. 4a.

God. XXXVI.

Lipanj 1940.

Br. 6.

PLODAN RAD H. P. D., PODRUŽNICE »BITOVNJE« U KREŠEVU

Nije tome davno, kako je osnovano društvo »Bitovnja« u Kreševu. Za dvije godine i pol dana »Bitovnja« je polučila za mjeran uspjeh.

Krešovo je malo planinsko i nada sve romantično mjesto u srcu Bosne, a vezano je jednom jedinom cestom preko Kiseljaka s ostalim svijetom. Historijat ovog mjesta je više manje poznat osobito u željezo-industrijskom svijetu, kad je Krešovo, koje je nekad bilo nazivano »mali Ruhr«, čitavu tursku armadu opskrbljivalo konjskim pločama i čavlima. Danas mu je međutim slava potamnila, jer od nekadašnjih 3000 stanovnika ima ih još samo oko 1000, a i ove bije nesmiljena bijeda.

U dobar čas smioni i odlučni Kreševljani odlučiše osnovati društvo, koje će unapredijevati Krešovo i okolicu ili barem sačuvati ono, što još postoji. Oslanjajući se na Kreševljake, koji su se iselili i više

manje svoje egzistencije osigurali, stupili su u borbu s aveti gladi i nevolje, koja je sjela na Krešovo. Voljom i razumijevanjem iseljenih svojih ljudi stavili su temelj budućem radu društva, na kojem im se može samo čestitati. Članarina, a glavno prilozi iseljenih Kreševljaka, koji nijesu i ne će nikad zaboraviti svoje rođene grude, omogućili su društvu, da se pristupi izgradnji kupališta, koje je ovih dana dogotovljeno. Paznata je narodna poslovica: »Pomozi si sam, pa će ti i Bog pomoći«. Ova je izreka plasirana u punoj mjeri baš u ovom zabitnom mjestu. Usred Kreševa ima jedna ogromna pećina, iz koje izvire jaka voda s konstantnom temperaturom i količinom vode ljeti i zimi. Samo deset metara od izvora projektirao je Kreševljak ing. J. Misilo izgradnju ovog bazena. Javno izražavamo priznanje i visoko razvijenu rodoljubnu svijest, koju su Kreševljaci pokazali svojom požrtvovanosti prigodom gradnje. »Kreševljaci sebi« bila je deviza, koje se je čak i općina držala i u granicama mogućnosti izdašno potpomogla gradnju. Ove godine je kupalište potpuno dovršeno i tako je udovoljeno davnoj i nada sve akutnoj potrebi siromašnog Kreševa, jer će posjetiocima imati prigode kupati se bez straha za kožne i druge razne infekcije, što je u riječama česta pojавa, jer, kako rekosmo, veliki je bazen baš skoro na izvoru.

Najveći izbor planinarskih, športskih i ostalih cipela vodi trgovina
MACAN-cipela

FRKOVIĆ I DRUG

Zagreb, Ilica 24. — Telefon 55-14.

No »Bitovnja« nije se ograničila samo na kupalište. U dubokoj jelovini iznad Kreševa članovi društva su otkrili vrelo, koje je upalo u oči crveno obojenom zemljom, kojom voda iz ovog jakog vrela protječe. Na jednoj sjednici »Bitovnje« je pao zaključak, da se ova voda analizira. Na račun društva voda je poslana na analizu u Zagreb. Poznati naš stručnjak za analizu vode prof. Sokolović nakon dovršene analize rekao je: »Vi Kreševljaci ni ne znate, što imate.« Htio je s tim naglasiti, da baš ova voda predstavlja ekonomski spas za Kreševu, u koliko se ista bude racionalno eksplorativala. Mekoća ove vode je 4.20° njem. a od kemijskih sastavina sadržaje: Natrij (Na), Magnezij (Mg), Sulfat (SO₄) Hydrokarbonat (HCO₃) Jod (J⁻), te koloidalne rastopine oksida, a među njima kao glavnu sastavinu željezni oksidi (Fe₂O₃). Tko makar malo zna medicinski misliti, shvatit će visoku vrijednost ove vode i razumjet će nas, kad ustvrdimo, da interes same stvari pa i društva traži da se detalji ove analize javno ne iznose.

Društvo je uvidjelo, da nedostatak hotela u Kreševu predstavlja u današnje turističko doba veliko zlo. To je razlog, da su članovi prionuli uz posao i od imuć-

nijih Kreševljaka ubrali kao dionice već trećinu kapitala, koji je potreban za gradnju društvenog hotela. Kreševljaci po čitavoj Evropi, pa i Vi po Americi i južnoj Africi, kad pročitate ovaj članak, priključite se ovoj akciji, da ispunite dužnost prema svojoj rođenoj gradi.

Franjevački samostan, koji spada među najstarije samostane Aliae provinciae Bosnae argentinae i u kojem je živio i umro naš pjesnik fra Grgo Martić, izražavajući puno povjerenje u rad i uspjeh »Bitovnje« odlučio je da izgradi električnu centralu, koja će strujom opskrbljivati najprije samostan, a onda Kreševo. Rečeno — učinjeno. Radnje na hidrocentrali se približavaju kraju i za koji dan će mukotrpno Kreševo — progledati električnim očima i neće više drijemati u ljeti već u 8 sati na večer. Da se omogući posjeta Dalmatinima i Hercegovcima, a i Sarajljima sa želj. stanicе Tarčin, »Bitovnja« je odlučila, da na rijeci Bjelašnjici izgradi most, kojeg više neće poplave odnijeti i koji će omogućiti pristup od Tarčina, koji je samo 10 klm. daleko od Kreševa. Uzme li se u obzir da čitav ovaj put prolazi kroz duboku jelovinu, onda ovih 10 klm. ne znači umor, nego odmor. »Bitovnja« nije zaboravila ni na potrebu ceste koja bi spajala Kreševo sa želj. stanicom u Tarčinu, te je kod mjerodavnih do sada isposlovala to, da je taj put proglašen banovinskim putem II. reda, što je i Ministarstvo usvojilo. Ovo pitanje će imati u evidenciji sve dotle, dok se cesta ne izgradi.

Ima još manjih i većih zadataka, koje društvo tokom vremena treba riješiti, a među njima su u prvom redu planinarske kuće na okolnim planinama a u prvom redu na planini Opogod, jer se s ove planine vidi cijela srednja i sjeverna Bosna, te dobar dio Srbije. Za vrijeme rata su gledaoci s ove točke promatrali topovsku vatru na Drini.

Ovom mlađom, ustrajnom i požrtvovnom društvu možemo s naše strane izraziti priznanje za njegov nesebičan rad za ovo hrvatsko mjesto u srcu Bosne. Mi ćemo rado društvu »Bitovnja« pružiti našu

RAKITNICA (KOD KONJICA)

Po starcu Velebitu

J. Brajković (Rab)

U potrazi za novim skijaškim terenima.

Ne znam s kojega razloga, možda je to djedovska krv, oduvijek sam imao vruću želju, da se pobliže upoznam sa svojom užom domovinom Likom. Tako je došlo i proljeće 1938. i ja, silom prilika, trbuhom za kruhom, zahvaljujući svojoj vlastitoj volji i smislu za turizam a temeljeći sve na znanju stranih jezika, našao sam se kao tajnik općinskog turističkog odbora na Rabu. Na moju sreću, kuda se god na Rabu okrenem, gledam moga starca Velebita pred sobom i još k tome u snijegu. Većeg izazivanja za mene nije moglo biti. Od malenih nogu silno volim zimu. Sjećam se lijepih dana iz Karlovca, te djetinjskog polaska u školu iz Banije čak van na Rakovac, ponajprije u pučku a onda u gimnaziju. Onda je bilo nekako više snijega, ili mi se je to samo činilo, jer sam bio malen, a ja sam morao tako daleko u školu. Kasnije je došla Kadetska škola u Karlovcu. Tu smo se počeli učiti skijati. Sjećam se dobro i pamtim i danas prvo padanje iza šume zvane Luščić, kada nas je danas pokojni Oberfechtmeister Groh tamo gnjavio na naše zadovoljstvo i kasniju korist. Došao je rat i tu sam imao prilike naužiti se dobre zime u Karpatima 1914./15., gdje sam sa svojim skijašima stacionirao na današnjoj tromedi između Slovačke, Rusije i Madžarske po svoj prilici na jedino mogućoj točki, t. j. na Kaliczu (1328 m) kod Uszok sedla.

Kasnije, za vrijeme moga službovanja u Makedoniji, prošao sam cijelu Šaru planinu, kao i skopsku Crnu goru, te ostale planine prema Debru i jugu. U dalnjem službovanju imao sam prilike upoznati našu Sloveniju i tamo pomoći postaviti temelje današnjem našem skijaškom sportu. Bilo je godine 1927., kada sam došao u Varaždin. Imao sam tamo prilike upoznati se sa svima ljepotama našega Zagorja. Iz Varaždina sam pravio razne izlete počevši s vrha Ivančice. Jednom tako spuštajući se s Ivančice kroz šumu k željezničkoj postaji Zlatar-Bistrica naletio sam na čopor divljih svinja. Ja sam se nakon nekih desetak metara zaustavio, ali svinja nije više bilo. Ostao je samo trag, sve raskopano, a u guštari sam čuo lomljavu. Može se misliti, kako mi je bilo pri duši, meni kao lovcu a bez puške. Iz Varaždina

upoznao sam se s Pohorjem, Urškom i Pecom, te Rimskim Vrelcem i t. d., i sada nakon Gorskog kotara javila mi se želja da zadem i u Velebit i da i na njemu otkrijem skijaške čare. Godina 1938. nije mi dala prilike iz političkih razloga, i zato sam pod svaku cijenu osigurao dopust za prosinac 1939.

14. XII. 1939. pošao sam na put, jer se je pokazalo, da imade na Velebitu dovoljno snijega. Parobrod me je dovezao do Senja. Opremljen sam bio vrlo dobro u svakom pogledu. Raspolađao sam s dovoljno vremena a cijeli put sam proučio iz specijalne karte 1 : 75.000.

Moram odmah naglasiti, da se polazak na ture na Velebit mora bitno razlikovati od polaska na ture u Alpama u Sloveniji. Planinar, odnosno skijaš mora biti na oprezu. Kod najljepšega sunca o podne puše iza kojega grebena nesnosna bura, jaka i hladna, a temperatura padne ispod ništice, da uši samo cvatu a prsti mrznu. Bezuvjetno mora svaki skijaš imati protiv vjetra kratki kaput, t. zv. Windjacke. A što se tiče jela, primoran je skijaš nositi sa sobom skoro sve za više dana i zbog toga je svaki ovakov podhvata zaista mala ekspedicija skopčana s dosta muke.

Tako opremljen, s uprtnjačom od jedno 40 kg na leđima, krenuo sam od parobroda kroz drevni Senj. Među kućama se osjećala mala bura, ali kako sam izišao na vrata put Vratnika, počela je jača burica, koja je donašala snijeg sa Senjskog bila. U magli leži Senjska draga i vuče se polagano uzbrdo i što se dulje ona odugovlači, to bolje čutim težinu svoje uprtnjače. Snijega nema, cesta tvrda i izrovana, a kroz oblake probija Vratnik u snijegu. Moj pratilac, moj jedini vjerni drug, koji sa mnom dijeli sve dobro i зло, moja prepeličarka Iris, skače i veseli se, jer znade, da se je gazda, i ona s njime, uputio na daleki put. Nema više spavanja i čekanja u pisarni. Dolazim u blizinu naselja Draga, nekoliko kuća, a snijeg je već sve zabijelio. Karta pokazuje oko 350 m aps. visine i snijeg se drži. Iza kuće se pokazuje prva velika serpentina a na njoj kamenolom u radu. Ja je siječem, a ljudi me upozoraju, neka pazim na kera, da je danas u jutro bio vučina u posjetu kod kuća. Snijeg postaje sve deblji a mjestimice zapusi i pola metra visoki. Idem cestom dalje i s veseljem mećem skije na noge. Iris se toj promjeni hoda veseli i misli, da ćemo sada malo brže. Pokazuje se i druga velika serpentina s kotom 490 m, pa i tu pravovremeno siječem nedaleko telefonske linije i nastavljam dalje prema Sv. Mihajlu. Idući tako ugledam iznad sebe Vratnik a sunce se najednom pomolilo, dok su oblaci ostali ispod nas. Put po cesti preko Sv. Mihajla jako se oteže i ja se odlučih na presjek. Moram da priznam, da sam ovdje po prvi puta pošteno očutio težinu moje uprtnjače. Odlučio sam se prvi put i na mali odmor. Za nepunih 15 minuta bio sam na Vratniku, na kojemu je usprkos

sunca puhala jaka bura, da sam jedva prošao. Nakon $\frac{1}{4}$ sata stigao sam do prve gostione na lijevoj strani ceste. Malo podalje leži selo Stubalj u snijegu. Svuda vlada tišina i, kako je bilo nešto preko 12 sati, odlučih se i ja na objed. U gostioni sam dobio pečenice, naručio litru vruće vode i na svojem stolu načinio čaj. Nakon pola sata odmora i okrepe krenuh dalje na mojim vjernim daskama. Sada je bila milina voziti se. Nizbrdo po cesti s malim zaprekama u zapusima, ali išlo je sve dobro do Žute Lokve. Tek poslije Rapainklanca, kada se cesta počela da spušta nizbrdice prema Brlogu, počeo je snijeg da kopni i ja na moju veliku žalost moradoh da skinem daske, pa pješice dalje. Odlučio sam, da u Brlogu prespavam, a ujutro pješke u Otočac.

Drugi i treći dan proboravio sam u Otočcu kod svojih rođaka, koji su me proglašili abnormalnim, kada su čuli za moju namjeru. Usprkos toga dobio sam partnera, moga bratića, jer sam naumio da odem do Plitvica i natrag. Dakle, urečeno — učinjeno, i mi uprtismo naše uprtnjače i slijedećeg dana put pod noge na Plitvice.

Do Špiljnika morali smo pješice, jer je snijeg bio slab, ali dalje, kako smo došli na križanje ceste prema Lešću i Vrhovinama, krenusmo na daskama preko polja. To je opet bilo uživanje, jedna rekompenzacija za pješačenje od Brloga do Otočca. Što smo se više primicali Vrhovinama, snijeg je bivao sve bolji. Ugodan je to osjećaj za skijaša, kada znade, da je tamo sve više sve to bolji put za njega. Nešto prije podne bili smo u Vrhovinama i odlučili se na objed u gostioni našega jednog dobrog Hrvatine. Juha je bila dobra, skuhali smo si po običaju vlastiti čaj i oko pola jedan krenusmo dalje. Iako smo se nadali, da će nam put i nadalje biti bolji, ljuto smo se prevarili. Zbog velikog izvažanja drva cesta je bila vrlo zamazana i puna kamenja, pa smo morali paziti, da si skije ne oštetimo. Iako je jutro bilo u Otočcu sunčano, poslije podne su predjeli prema Plitvicama bili pod maglom tako, da se nije moglo vidjeti niti 500 m daleko. Šuma i vrškovi desno i lijevo od puta nisu se mogli razabratati. Samo katkada kroz maglu pakazivale su se lijepe jele i smreke, pune bijelog snijega, nagnute prema zemlji. Oko 15 sati došli smo do Babin-potoka gornjeg. Tu smo kod gostione malo založili ličkoga zelja sa slanim i nastavili dalje. Put se je počeo lagano uspinjati i naskoro smo se našli na raskršću cesta prema Korenici na Klani, nedaleko Čudića. Odavde počinje put nizbrdice te je po cesti u lijepim serpentinama nakon prethodne uzbrdice bila divota spuštati se. Kroz borove i smreke desno od ceste počela su se pomaljati mala jezera, a na njima pilanice, neke u pogonu a neke u mirovanju. Jezera su se polagano spuštalas, vezana među sobom uskim kanalima čiste i bistre vode. Tako je taj put vodio do grupe kuća, i najednom

nam se ukaže iz magle mjesto Ljeskovac s velikom pilanom. Odmah smo bez zaustavljanja nastavili put dalje. Cesta je preko jednoga mosta prešla na desnu stranu jezera i tako nam se nakon kratkoga vremena ukaže početak Prošćanskog jezera. Noć se je počela polaganom da spušta i tama se je svakoga časa povećavala. Lijevo su šumili slapovi, sada pred nama a nakon kratkoga vremena iza nas, da ih ponova zamijene drugi. Divan je to bio put na skijama po noći po lijepome snijegu, koji je postajao sve to veći. Najednom smo ugledali električno svjetlo. Bili smo nasuprot hotela Plitvice, ali smo moralnići još dobar komad puta, dok nismo došli do pošte. Propitkujući se za noćiste doznali smo za Đačko sklonište. Toga smo dana, dakle, prevalili za nepunih 7 sati hoda 40.5 km, te sam si ja tom prilikom dobro nažuljio noge, iako sam na to pazio. Drugoga dana smo razgledali cijele Plitvice a treći dan krenuli natrag. Dan je bio vrlo lijep i jasan, s lijepim suncem, ali ipak hladan. No usprkos svega toga mogao sam mirno da vozim u košulji. Nakon Vrhovina, kod Založnice krenuli smo ponovo preko polja, pokraj Sinca, pa u selo Prozor, do mojega strica, kamo smo stigli oko 17 sati, da dva dana provedem kod rodbine.

Nakon odmora od dva dana nastavio sam put sâm do prve stanice Krasno. Bilo je južno vrijeme, dapače kiša, kada sam oko 8 sati krenuo iz Prozora. Radi južnoga vremena nisam mogao poći u Švicu preko Šumečice, nego po cesti. Snijeg je počeo lagano da pada a ja sam radi slabih sniježnih prilika pješacio. Desno se pružilo Švîčko jezero i čula tutnjava slapova. Snijeg je počeo sve jače da pada. U jezeru silesija divljih pataka. Kada sam stigao na kotu 534 na cesti južno od Lumbardenika, bio je već napadao dobar svježi snijeg, a kada sam došao u selo Gorice, t. j. u ono nekoliko kuća na cesti, morao sam ući u kuću, da osušim skije i da ih namažem. Sada je put uslijedio na daskama i sve što više, to je bio bolji snijeg. Lagano sam stigao na kotu 655, na križanju prema Kuterevu. Tu sam presjekao serpentinu i udario na lugarnicu, gdje sam se pred kućom na cesti malo odmorio. Padao je jako gust snijeg i bio sam pun snijega, a inače mi je bilo jako toplo. Na koti 864 prešao sam iz kotara Otočac u kotar Sv. Juraj. Dotada se cesta neprestano uspinjala a sada je bila najednom djelomice ravna i kasnije lijepa nizbrdica. Snijeg je prestao da pada i zavladala je hladnoća. Kako nisam za vrijeme cijelog hoda imao ništa na glavi, sledio mi se snijeg, a uslijed brzine nizbrdice u Krasno imao sam na glavi krunu od leda. Kod crkve u Krasnu igrala su tri kola. S Velebita je počela da puše jaka bura i kako je već bilo skoro 16 sati, nastavio sam put do Samardžije do Blaža Vukelića, gdje sam imao da odsjednem i da dobijem ključeve za Krajačevu kuću. Tu sam se lijepo odmorio, uredio noge i dobro namazao

lojem. Oko 20 h konstatirao sam, da je vani mjesecina i vrlo hladno, termometar je pokazivao u 20 sati 22 stupnja. Na moje traženje ključa kazao mi je gosp. Vukelić, da ključa nema, da ga je pred dvije godine dana dao nekim Zagrepčanima turistima i da ga do danas nije dobio. Moguće da će ga dobiti na Oltarima. Za ključ od Rossijeve kuće odgovorenog mi je, da toga ključa ne će dobiti, jer se nalazi u Starigradu. Toga radi morao sam da mijenjam svoj prvoibitni plan, t. j. da stignem preko Zavižanske kose (1645 m), Gornjeg Zavižana (1638 m) po Premužičevoj stazi preko Rossijeve kuće na Alančić i Alan. Ja sam toga radi ostavio sve svoje stvari u Krasnu a uzeo sam sa sobom samo najnužnije. Imao sam nakanu poći na Oltare po ključe, pa s istima na Krajačevu kuću, tamo prespavati, slijedeći dan u slučaju lijepog vremena uživati skijajući i vratiti se u Krasno. Međutim dogodilo se je drugačije.

Slijedeći dan bio je vrlo lijep, sunčan ali hladan. Ja sam se u 8 sati uputio ponajprije preko polja a kasnije cestom na Oltare. Put je bio divan, no kada sam prešao kotu 1027 na samoj cesti, počela je da puše jaka bura meni iza leđa tako, da sam bio primoran da obučem kaput, jer sam dotada vozio u košulji. Interesantno je, čim bliže k moru, sve manje snijega, te sam prije samih kuća na Oltarima morao skinuti skije ići pješice do gostione Ane Samardžije. S Oltara imao sam toga dana divan pogled. O divotama mora i otočja ne će da govorim. Vidio sam divno cijelu Istru, Učku, Risnjak a ispod Učke video sam prostim okom kuće u Abaciji, kako se bijele. Lijevo od Risnjaka video sam u magli glavu Triglava, ali sam mogao točno da razaberem Rjavinu i tu sam mislio na Staničevu kuću, gdje sam nekoliko mjeseci proveo svake godine kao nastavnik. Iza Triglava vidjele su se Alpe a lijevo Kamničke gore.

Na moju nesreću kod Ane Samardžije nisam mogao dobiti ključa, pa sam se toga radi ipak odlučio poći u Krajačevu kuću, jer sam držao, da zato imadem dosta vremena, nakon dobivenih informacija, da do kuće imadem najviše tri sata hoda.

Ja sam odmah krenuo na put, jer me je vukao lijep dan i divne snježne prilike. Išao sam na priliku, jer markacija nije bilo ili se nisu vidjele, birajući što kraći i što pogodniji put na Snježnik (1610 met.). Ja sam mislio, da će me taj put stajati više truda, ali kako nisam imao nikakova tereta kao dan prije, stvar je išla dobro i ja sam relativno vrlo brzo stigao na vrh. Bura je jako puhala. Na samome vrhu nisam se mogao dugo zadržavati a niti dalekozorom gledati, jer su mi oči suzile, pa kako se sa Snježnjaka do Plješevice prostirao divan skijaški teren, s uživanjem sam se — a bez tereta — legao na daske i smukom poletio prema Plješevici (1653 met.). Za vrlo kratko vrijeme našao sam se na njoj, a kako i ne bih, kada sam za

nepunih par minuta bio ispod nje i opet, ponova se morao da uspijem. S Plješevice sam se orijentirao i pronašao vrh Vučjak a k a (1654 m), pa da se ne bih morao da penjem na Vučjak, jer nije ugodan skijaški teren, uputio sam se na put sjeveroistočno od Vučjaka i tako nakon dosta dugog traganja dospio do kuće, od koje na žalost nisam imao ključa. Svatko može pomisliti, kako mi je bilo pri duši, kad sam znao, da je moram čim prije napustiti. Kuća je u zavjetrini, nije kod nje bilo skoro nikakva vjetra, a od nje je divan skijaški spust. Tu sam se odmorio, pojeo što sam imao, razgledavao, i žalim, što nisam imao sa sobom svoga fotoaparata. Bio sam preopterećen i navlaš sam ga ostavio kod kuće. Nakon jednog sata odmaranja spustio sam se prema jezerima. I taj put ostat će mi u pameti, a to skijaško uživanje ne mogu riječima da opišem. Sunce je počelo da zalazi a i ja sam zašao na istočnu stranu a pred mnom ukazalo se je polje Krasno s kućama i selima Vukelići i Anići. Kroz šumu bio mi je put sa skijama malo predalek, kada sam najednom nadošao na jednu prosjeku, koja vodi okomito na Aniće. Da skratim put, a bilo je već skoro 17 sati, ja sam skinuo skije, osigurao ih, sjeo na snijeg, raširio noge i što Bog dade, pa po snijegu nizbrdo. Za vrlo kratko vrijeme, samo jedamput prekopitnuvši se bio sam za nekih 20 minuta izvan šume a onda odmah na daske i za par minuta bio sam kod Blaža Vukelića. Svi su se bojali, jer nisu znali, kako je sa mnom, i da li sam dobio ključ od kuće. Ne trebam spominjati, kako mi je bilo ugodno u toploj kuhinji i kasnije gore u lijepoj prostranoj sobi. Kuhao sam jelo za sebe i za moju Iris, koja je bila sva sretna, da se i ona može da odmori.

Drugi dan je bio snježan, maglovit i kako sam morao da produžim put na Štirovaču, a kako put vodi samo kroz šumu i kako su mi ljudi savjetovali, da po takovu vremenu radi vukova ne idem, ostao sam toga dana u Krasnu. Iskoristio sam tu priliku, te sam obletio sve vrhove okolice. Bio sam i na Klisu (1145 m) a Samardžije su na 782 met. Cijela Krasanska dolina divan je teren za skijaša i ja sam se tu naužio.

Slijedećeg dana, nakon noći s punim mjesecom i vrlo hladne, uputio sam se u 8 sati put Štirovače.

Od Samardžije sam krenuo cestom po strmom obronku Nadžak-bila. Put je vodio kroz divnu šumu. Iz te šume nisam mogao da vidim u Krasansku dolinu radi granja, ali sam čuo, da тамо dolje imade živih bića. Čula su se i Švička jezera, t. j. tamošnji slapovi. Cesta je vodila cijelo vrijeme uzbrdo i ja sam se sve više dizao. Iza serpentina pokazivalo mi se je sunce. No ja sam bojeći se prehlade radije vozio u košulji, pa sam se na odmoru zaogrnuo svojim hubertusom, koji mi je bio uvijek pri ruci. Divan je to put, i žao mi

je, što sam bio sam. Cesta se je uspinjala sve do kote 1186, a onda je počela da se spušta u Apatišansku dulibu. Prije nego što sam došao do kote 1142, naišao sam na dva Ličanina s konjima, koji su tovarili jedan veliki trupac na saonice. Tu sam se malo porazgovorio s njima i oni su me upozorili, da pazim na vuka, jer da će mi kuju ispred nogu odnijeti. Ja sam im kazao, da sam ja Ličanin i otkuda sam, te da smo mi i onaj naš iz gorice vuk jedno te isto, pa su se na to nasmijali. Kazali su mi, da su danas ujutro kod dolaska vidjeli dva vuka upravo na putu kilometar odavde, kako idu prema njima.

Nakon kratkoga vremena, obišavši jedan vršak počeo se je put lagano spuštati i najednom mi se ukaže mjesto, gdje je nekad gorjela šuma. Žalosna je to slika. Ispod mene dolazila je cesta sa Begovače vode, da se dolje u Ledenoj dragi spoji sa cestom Krasno—Štirovača. Došavši u dno doline naišao sam na križanje, gdje je čudom stajao putokaz. Lijevo od toga križanja vidi se ograda jednoga vrta, gdje je nekada bila lugarnica, koja je izgorjela, a sada je ostala samo vrtna ograda. Nastavio sam put dalje do mjesta, od kojeg se cesta lagano penje. Prije jedne serpentine najednom stane moja kuja nasred ceste, na kojoj se ukazaše dva seljaka. Prvi je imao pušku a drugi sekiru. Obojica su imali ličke natikače na nogama i nisu se mogli čuti za vrijeme hoda, a uši su im bile pod šubarom. S toga razloga nisu oni niti mene mogli da čuju. Cesta je na tome mjestu s moje strane nadesno bila podzidana jednim zidom od neka 4 metra, a dalje je dolje bila šuma. Zastali smo svi najednom, i ja sam im upravo htio doviknuti, što me gledaju, kada se oni u jednome skoku nadioše ispod ceste i bjež, jedan lijevo a drugi desno, da se iza njih samo prašilo. Badava sam ja njima dovikivao, da se mene ne trebaju bojati, jer da nisam niti lugar, niti šumar. Oni mi nisu vjerovali, nego su nestali u šumi. To su bili t. zv. kunari. Imali su dva brakirca sa sobom, a i psi su poletjeli za njima, pa se nije znalo, tko je brži. Idući dalje preko Lomske dulibe desno sam ugledao Kuč (1650 m), bio mi je kao iznad glave. Put se je neprestano lagano dalje uspinjao i nalijevo sam imao najednom kotu 1188 iznad Begovićeve lovačke kuće. S tog sedla imao sam divan pogled na Lomsku dulibu. Preporučio bih i drugim skijašima, a to će prvom prilikom i sam učiniti, da pokušaju spust s Gornjeg Zavižana, t. j. od Krajačeve kuće, pa Lomskom dulibom na cestu Krasno-Štirovača. To mora da je nešto prekrasno. Cijelo vrijeme divan spust. Sa 1638, preko 1377 na 1248, pa onda dolinom Veliki lom na 1265, pa sve dolje na 1025 na samo križanje. Tu je sada put desno na Štirovaču, a imade do nje samo nekih 13 km, ili lijevo na Krasno. Put u Štirovaču cijelo je vrijeme uzbrdice sve do Mrkvišta, a na Krasno, polagano uzbrdice do 1186, s malim platoima, a onda nizbrdo sve do Krasna. Bezuvjetno

je to skijaški užitak, koji će ja prvom prilikom tako načiniti, da će početi kod Starigrada, pa na Krajačevu kuću, a odavde dalje, kako je naprijed opisano.

Nastavljući svoj put dalje krenuo sam cestom, koja se uspinje lagano, i baš je čudno, kako se ta cesta penje tako malim i laganim usponom. Upravo je šteta, da cesta nije malo bolje uređena i proširena i da se za tu cestu i za te ljepote ne zna, jer bi tu turizam morao upravo cvasti.

Kako sam na Grabovim pramima prešao sedlo i lijevo napustio kotu 1130, ukaže mi se nad glavom Kozjak (1620 m), a lijevo dolina prema Kosinju, otkuda su bila i ona dva naprijed naveđena kunara, što sam ustanovio po tragu. Divan je to pogled. Cijelim putem sve do Mrkvišta imademo divan pogled na veliki dio Like. Vidi se kao posljednji zid Plješivica iznad Bihaća (1649 m). Tu je dolina Bakovac, kroz koju sa visine od 1200 m divan je spust u Kosinj na 503 m na udaljenosti od oko 20 km. Koliko se taj put do Mrkvišta vuče i odugovlači, toliko je opet zanimiv radi kolosalnoga izgleda. Čim dalje, iza svake je serpentine ponovo novi izgled, novi vrhovi i nova prilika za istraživanje.

Na Mrkvište (1276 m) sam stigao nekako oko 15 sati. Tu je počela da puše jaka bura iz Like. Sve je bilo zapuhano tako, da nisam mogao uočiti, gdje je cesta. Sve je ležalo pod divnim bijelim plaštem. Dok je na dosadanjem putu bio t. zv. pršić, tu je bilo sve zaledeno i veliki zapusi. Počelo je bivati hladnije i ja sam morao obući kaput. Kada sam se malo orijentirao, udario sam pravac niz brdo i najednom nakon par desetaka koraka bio sam na cesti u Štirovaci. U dolini sam ugledao pilanu i jednu novu zidanicu, a iz jedne male kućice dizao se dim. Jedan lugar u Samardžiji a na službi u Štirovaci kazao mi je, da dim, koji budem ugledao, označuje lugarnicu. Imao sam još vremena, malo umoran od puta, a pete su me počele zepsti i to osobito desna, pa sam se uputio po cesti misleći, da će ta tri kilometra brzo proći. Međutim se to nekako otegnulo, bar mi se je to tako pričinilo, i ja sam došao pred lugarnicu nekako oko 16 sati. Upoznao sam se s lugarom i dozvoljeno mi je noćenje. Bio sam vrlo zadovoljan, jer se je tu navečer uz čaj i ličko zelje, te slaninu, malo čokolade, suhih šljiva i t. d. poveo razgovor o lovu, politici i tamošnjim prilikama, pa je naskoro nastalo vrijeme za spavanje. Moram spomenuti, da je u 21 sat, kada je lugar isao na vremensku stanicu ubilježiti temperaturu, vani bilo -26° , a u pola pet poslije podne, dakle nakon pola sata, otkada sam ja došao, bila je -22° . Vani je puhalo bura i nosila je snijeg, a katkada se je kroz oblake vidjela mjesecina. Spavati nisam mogao, jer mi je ozebla peta, pa sam je morao za drugi dan trljati lojem.

Kada sam dan prije stigao na Mrkvište, ugledao sam Šatorinu, i kako sam imao još nekoliko dana vremena, uputio sam se onamo, jer su me vukli divni skijaški tereni. Nadajući se, da ne će biti jakoga vjetra, nakanio sam zaputiti se natrag po hrptu Velebita na Alan. Plan je bio gotov i sada ga je trebalo provesti u djelo. Drugi dan u 8 sati usprkos jake zime nastavio sam put na Šatorinu (1627 m). Pošao sam cestom prema Pazarištu, ali naskoro desno i dalje po Klepina dulibi prema jugu, da s južne strane izbijem na nju. Taj put mi je bio miliji, jer za uspon nije bio tako strm a imao sam vremena. Nadao sam se, da ću na Ograđenici moći prespavati. Međutim morao sam od toga odustati. Sa Šatorine pružio se divan pogled na more. Na samu piramidu nisam mogao, jer je bila sva zaleđena i nemilo je škripala pod burom. U planini je bila vrlo jaka bura, tako da nisam mogao na Alan po hrptu, jer to ne bi bilo nikakovo uživanje, nego studen i dosada. Ja sam toga radi odlučio s Ograđenice dolinom Slatke vode na Crni pad ež i natrag na Štirovaču. Da tu nisam imao uprtnjaču, mogao bih zabilježiti ovaj spust u jedan od najljepših u mojoj životu. Ta mi je uprtnjača, u koliko je ona zlata vrijedna u vrlo mnogim slučajevima i radi t. zv. domovine i radi topline, ipak često jako smetala. Svatko naime znade, da vožnja na daskama s teretom na leđima nije ona vožnja, kao kada se nema ništa. Kad sam došao na Štirovaču, puhala je i tamо jaka bura, i što je bilo vani gadnije vrijeme, tim je bila milija sobica kod špeka i zelja te dobrog čaja i još posljednjih ostataka šljiva i čokolade.

Drugi dan nastavio sam put na Alan.

Toga sam dana mislio polako voziti i prespavati na Alanu kod čuvara pilane, pa sam zato pošao tek poslije 10 sati sa Štirovače. Slijedećeg dana kanio sam na Alančić i izravno dolje u Jablanac. Međutim na sam Alan došao sam vrlo brzo. Samo 13 km po dobroj cesti, bez ikakove prtine, i vožnja je išla brzo. Ispod ceste na Alanu prostiru se stanovi na tamošnjim livadama, a cesta vodi preko jednog sedla, savija prema jugu, da onda ponovo zakrene nadesno na zapad. Na tome sedlu počela je najednom puhati takova bura, da sam smjesta morao obući kaput, a malo dalje, kada sam bio malo bolje na nišanu, onda me je tjerala uzbrdice po zaleđenom snijegu, i ako sam vozio u plugu. Ja mislim, da se to rijetko događa, da se skijaš po zaleđenom snijegu vozi u plugu uzbrdice i to s dosta velikom brzinom od oko 20 km. Iza samoga zaokreta — ponovo najveća tišina. Došavši do pilane vidio sam tu malu kućicu, a kako sam imao dovoljno vremena, tā bilo mi je još cijelo poslije podne neiskorišćeno, ja sam se odmah uputio na Alančić (1612 m). Za $1\frac{1}{2}$ sata bio sam na samome vrhu, na kojem je vladala jaka bura, pa su mi uši za vrlo kratko vrijeme počele zepsti. Međutim je skoro bilo prekasno,

što sam kasnije tek opazio. Ja sam međutim ostavio svoju uprtnjaču na vrhuncu i spustio se niz divnu laganu strminu, onako sličnu, kao onu iz Stanićeve kuće prema Vratima na Triglavu, samo što je ova dulja a nije tako strma. Ali kad tamo, jedva što sam zašao za vrh, ponijela me je bura niz onaj snijeg kao luda, i za tren oka sam bio na ledima i putuj nizbrdo. Jedva sam se nakon nekih 80 metara zaustavio. Bura je jako tutnjila i ja sam se oprezno uputio prema vrhu. Uzeo sam svoju uprtnjaču i pošto sam video, da od skijanja nema ništa, vratio sam se istim putem na Alan. Bilo je oko 15 sati, a do Jablanca kažu tri sata hoda poprijeko. Kod prve serpentine krenuo sam dolje u nadi, da sam na pravome putu. Sve je bilo pod snijegom a poda mnom leži kamenito Primorje bez snijega. Bura je počela tu u dolini jako puhati. Najveću brigu zadavale su mi moje skije, koje je bura zanašala sad na jednu, sad na drugu stranu. Nakon nekog vremena spuštanja po kamenju ugledao sam turističku oznaku puta. Kroz Bukovu dragu, — gdje su nekada bile po svoj prilici bukve a danas je krš — spuštao sam se preko Dundović kose, i na podesnom sedlu, preko kojega vodi i put, spustio sam se na drugu stranu. Spuštajući se s Alana čuo sam tutnjavu bure na Dundović kosi, ali si to nisam tako strašno predstavljaо, dok nisam sam došao onamo. Niti 10 koraka nisam mogao da učinim, a da se nisam morao baciti na zemlju. Jedva sam uhvatio greben. Skije sam držao sa obadvije ruke i ispod pazuha. Kada sam došao na drugu stranu kose, — ponovo najveća tišina. Tu sam se malo odmorio. Ispod mene provalija, a noć je bila blizu. Ja sam se požurio, jer sam pod sobom video serpentine ceste. Glavno mi je bilo, da uhvatim cestu bar za malo vidjela. Nakon teškog spuštanja, jer što niže, tim je bura ponovo postajala sve jača, a noć se je približavala, ja sam došao na glavnu cestu kod Bilena, sjevernije kote 339. Po cesti sam onda išao bez brige, jer sam znao, da Jablanc nije daleko i da se moram držati lijevo. U 19 sati došao sam na vrata moga bratića domaćega župnika i zapitao, da li dozvoljavaju, da ova noćna baraba kod njih prenoći. Nitko me nije prepoznaо, jer sam za vrijeme moga velebitskoga života sav obrastao bradom, kojom me je vrlo obilno Bog nadario. Tek po glasu prepoznaо me je bratić i tako sam Novu godinu proveo u Jablancu odmarajući se i čekajući prvi parobrod u Rab.

Po kršu poluotoka Pelješca

Stanko Čagljević (Zagreb)

U ožujskim danima, kad se na obzoru pruže uski dugi oblaci ljubičasto crvenkaste boje i ispod njih izviju iz tvorničkih dimnjaka kitnjasti repovi od dima, kada po stazama leži masno ljepljivo blato, onda i mi na zagrebačkoj periferiji osjećamo, da dolazi proljeće. Jednoga od tih dana, kada je Medvednica bila obavita plavičastim sjajem, a savskom dolinom se vukli prvi magleni dahovi proljeća, koji mirišu po mokroj, nahranjenoj i svježe oplođenoj zemlji, povuklo me za sobom sunce. Poput omađijanog noćnog leptira, koji leti za sjajem svjetiljke, spustio sam se i ja za suncem u dalmatinsku Hrvatsku.

Glavinjao sam u Splitu od konobe do konobe, da uz opojni miris mješavine ulja, ribe, dingača i vugave spremim plan za naredne dane. Dinara je još puna snijega i vukova, a meni nisu smučke za noge prirasle, a uz to sam bio neopremljen i sam. Biokovo je bilo obavito gustim maglama, s neopskrbljenom planinarskom kućom i s izgledom na ekvinocijske bure, koje će nadoći. Mosor i Vidovicu na Braču ostavljao sam za povratak. Kamo dakle? Pelješac! Taj tajanstveni, gotovo od svih zaboravljeni goroviti poluotok, sa svojim 961 m. visokim vrhom Sv. Ilike, koji je na starim kartama označen jezivim imenom Monte Vipera, podražio je moju znatiželju i još isti dan pristao sam u Trpnju. Već sam T r p a n j, sa svojim od valova, kiše i bure izlomljenim i ispranim stijenama svih mogućih oblika dje luje kao siguran uvod u prirodne ljepote, koje krije Pelješac.

Iz Trpnja s uprtnjačom na leđima krenuo sam u Orebice. Karakteristika masiva zapadnog Pelješca je velika rascijepanost. Nema jedinstvenog gorskog grebena, već niz vrhunaca odijeljenih jedan od drugoga dubokim dugodolinama. Kroz jednu od ovih dugodolina, kojom vodi jahači put u Dubu, krenuo sam i ja do blizu Vrućice. Kraj je vrlo interesantan i nije monoton, jer se zahvaljujući vegetaciji slika svaki čas mijenja. Najprije gole strme stijene s tornjićima, čučavcima, a zatim ostale osebujne formacije izlomljenog krša, gdje su voda i sunce izvajali fantastične oblike, koji izlaze samo ispod ruke najvećeg umjetnika i vječnog Tvorca prirode.

Put vodi uz rječicu, koja je u jednoj odebeloj turističkoj publikaciji neke zagrebačke ustanove nazvana Sošica. Međutim narod ovdje to ime ne pozna. Potok zovu ili Živa voda ili jednostavno Potok. Provjeravao sam taj naziv gotovo kod svih seljaka, koje sam sretao, i tako dok sam razgovarao s nekim starcem, pride mi uslužno jedan mladić s riječima: »Špek, bife, esn« praveći pri tome rukom kretanje prinošenja hrane ustima. Nasmijao sam se od srca i ako mi

je to otkrilo žalosnu istinu, da se ovdje čovjeka planinarski opremljena s uprtnjačom na leđima smatra Nijemcem. Na Pelješcu mi se dogodilo još nekoliko sličnih stvari čak i kod gostoničara. Žalostan dokaz, da ovamo vrlo rijetko zalaze hrvatski planinari, ali je Nijemac uz divne plaže i ovdje otkrio skrivene mogućnosti planinarenja, isto tako, kako nam je otkrio i ljepote kanjona crnogorskih rijeka.

Pred Vrućicom, baš na mjestu gdje počinju krasni maslinovi gajevi sa svojom osebujnom zelenom bojom, odvaja se nalijevo uz trpanjski vodovodni rezervoar oputina u Orebiće. Maslinike izmjenjuju mjestimično borove šumice, koje djeluju vrlo ugodno na strmim gorskim obroncima, čiji krš inače ovdje ukrasuje samo nisko žbunje ružmarina, vrijesi, česmine i smrče. Prebacio sam se preko sedla Vlaštice pod Sv. Ilijom. S Vlaštice je prekrasan pogled na Orebiće, Korčulu, Mljet i cio arhipelag otočića i školjeva, a s druge strane na Neretvanski kanal i ušće rijeke Neretve. Nakon dva i po sata laganog planinarskog hoda ušao sam kroz maslinove gajeve, vinograde i nasade naranča u Orebiće, koji se odlikuju svojom mediteranskom florom. Ovdje nesamo da cvatu naranče i limuni, već i zriju, i baš sada su naranče iskićene prekrasnim rumeno zlatnim plodovima. Datulja isto tako donosi plodove, iako koštičave i bezmesne.

Nakon noći, u kojoj sam promatrao preko Sv. Ilike prekrasni prirodni pojav polarnog svijetla, došao je čas uspona na vrh. Držao je jugo i oko pelješačkih vrhova otegle se magle. Izgleda za vidik nije bilo, ali ja sam se ipak u društvu jednog mještanina uputio krasno izvedenim serpentinama između vrhova Vizanjica i Kabal prema vrhu. Pogled na Korčulu, Lastovo, Mljet i niz otočića između Pelješca i Korčule postaje sve ljepši. Moj pratilac priča mi staru narodnu legendu povezani s vrhom Vizanjica i sa dva naistočnija otočića pred Orebićima zvana Sestrice. U staro dobro doba živjele su tri sestrice, tri vile. Stanovale su na Vranjici i na spomenutim otočićima. I danas se još poznaju na Vranjici neki tragovi. To su tri bunara. U jednom se nalazi voda, u drugom zmije, a u trećem veliko ukleto blago. Tko pokuša kopati, nailazi na zmije čuvarice blaga i ne vraća se više. Istina je međutim, da je na Vizanjici bio zbjeg pred turskim pljačkaškim pohodima i vrh se je ranije zvao Bizanjica po glagolu bizati (bježati).

Kod Kaba ulazimo u šumu i — maglu. Magla postaje prema vrhu sve gušća, a vjetar sve hladniji i jači. Do prvog vrha Sv. Ilike, kamo vodi spomenuta staza, dolazi se za dva sata šetnje, a odavde do drugog vrha, na kojem se nalazi nova triangulacijska piramida, još dobra pola sata. Spuštamo se prema zaravanku Sv. Ilike, na kojem se nalazi koliba s cisternom. Zaravanak je ispresijecan nizom staza i suputina, pa moj pratilac, iako je zadnjih godina bio deset

puta gore, konačno izjavljuje, da se u ovoj magli ne može orijentirati, premda zna, da je tu negdje kuća. Vrludamo kroz borove šumice, čistine, grmlje i krš. Nailazimo na tragove čagljeva, tih egzotičnih životinja poluotoka Pelješca, koje na zvonjavu crkvenih zvona i sjaj mjeseca odgovaraju svojim melankoličnim zavijanjem. Tuguju valjda za dalekom pradomajom svojom.

Po ovom stijenju sunčale su se negda bezbrojne zmije lјutice, ali danas ih nestaje pod rukom čovjeka, tog vječnog zatirača svih bića i stvari. Ozloglašeni Pelješac po svojim zmijama ne predstavlja s te strane nikakvu opasnost za planinara. Na cijelom Pelješcu nisam video ni jedne, ali sam ih zato dosta sretao u nekim krajevima, kamo vrlo brojno zalaze zagrebački planinari.

Magla se je posve zgušnula i nema izgleda, da bi se vrijeme popravilo. Pričali su mi znanci o veličajnim vidicima s ovog vrha, kad sunce zalazi u Jadran, a niz Biokovo se toče grimizne rijeke sunčanih zraka. Otoci i otočići preko Korčule prema Lastovu, tom zarobljenom i izgubljenom hrvatskom sirotanu, pretvaraju se u tajanstvene silhuete i dan gasne u nijansama boja dajući iz sebe u zadnjem trzaju najljepše akorde vječne ljepote. Danas od svega toga ništa. Ali zato je ipak lijepo. Provlačimo se kao dvije sjene kroz žbunje i magle, oko nas preplašene uzlijeću prepelice — kamenjarke, i ja u tom času osjećam goru intimnijom i bližom nego u vrijeme, kad je obasjana svim sunčanim sjajem.

Nakon dužeg bazanja dohvatali smo se opet vrha i spustili na more. Mještani gledaju za nama i čude se, što to može čovjek tražiti po gori u onim magluštinama. Oni još nekako razumiju, da se čovjek penje gore radi razgleda, ali da se s gorom može spajati u jedno, goru osjetiti nesamo okom već i srcem i dušom, to mogu razumjeti i shvatiti samo istinski planinari.

Daljnji cilj bio mi je Čučin (616 m), druga razgledna točka Pelješca. Najbliži je pristup iz Trstenika ($1\frac{1}{2}$ -2 sata) ili iz Pijavice i Janjine. Valovi su nas bacali prema Trsteniku, kad kapetan zbog visokog nemirnog mora okrenu parobrod pa natrag u Orebice. Zbog ove kreposti zovu ga ovdje »kapetan bonazza«. Čovjek snuje, a Bog određuje, i tako se ja još isti dan preko Vlaštice nađoh opet u Trpnju, ne bih li se s ove strane dočepao Janjine.

Na stazama (kolnih puteva ovdje nema), između gromačama u prizide (pristave) ograđene skupocjene i brižno čuvane zemlje sreo sam skupinu mladića sve od četrnaest do šestnaest godna. Bili su to motičari iz Vrgorske krajine. Škrti i pusti krš goni ih već u djetinjstvu u četrnaestoj godini, da u pečalbi gorkim radom zarade koricu slatkoga krušca. Kako je Bačka i Slavonija stvorila svoj tip poljoprivrednog radnika-seljaka, nadničara i risara, hrvatsko Za-

gorje svoje kosce, tako je i ovdje postao tip djeteta-radnika motičara. Ostaju oni po tri i više mjeseci na hrani, stanu i mršavoj nadnici, da onda donesu koji dinar u svoju neimaštinu na obroncima Motokita i Rilića u zabiokovske strane.

Nijedan kraj hrvatske zemlje nije natopljen s toliko znoja, kao što je naš krš. Svaka gruda zemlje ovdje se otima od kamena i prirodnih sila i čuva ljubomorno kao suho zlato. Zato je ovdje i ljubav prema domaćoj grudi najveća. Mnoga zagrebačka borbena lavica s odvratno crveno obojenim noštima, nakljukana modernim kozmopolitskim frazama trebala bi doći u ovaj krš. Neka pogleda osim stijena, mora i palmi ovaj namučeni radni seljački narod, pa će shvatiti, što je radni narod i što znači ljubiti svoju grudu, svoju domovinu. Možda joj nestane prezirnog smiješka umišljene gradskе nadmoćnosti, a umjesto karmina na usnama šiknut će u lice rumen stida i spasit će svoju dušu.

Janjina je okružena sa zapada nizom od pet do preko sedam stotina metara visokih gora (Čučin, Rota, Strana, Motoružnice), a tri do četiri sata dobra hoda jugoistočno od nje nalazi se markantni Carović (631 m), najviši vrh gorskog spleta Zagorja. Najzgodniji pristup na Carović je iz Putnikovića. Na Carović se može iz čuvene trsteničke župe, iz mjesta Žuljane, koja je poznata po svojim naročito dobrim vinima, u kojima kao da su se zaista kondenzirale žarke zrake južnoga sunca.

Apsolutna visina ovdje odgovara relativnoj, jer ovaj preko 70 km dugi poluotok na svojem najširem mjestu ima svega oko sedam kilometara. Zato je i planinarenje skopčano s mogućnosti kupanja u moru. Ono, što je Sv. Ilija za sjevero-zapadni, Čučin za srednji, to je Carović za južni Pelješac. Odlikuje se lijepim vidikom na Mljet, Dubrovnik i pelješacku Crnu goru. Kad smo pristali u Janjinu — Drače, bio je Carović obavit gustom maglom. Da ipak iskoristim boravak u Janjini, skočih u Crnu goru, i to na vrh Orlovice. I nije mi bilo žao. Sjeo sam na kamen, nadaleko okružen cvatućim ružmarinom, i opajao oči prekrasnim pogledom na Neretvanski kanal i niz otočića, što se poput dvostrukog đerdana nasлагаše od Drâča do Brista, odnosno od rta Rata do rta Blaca.

Slijedeći dan ljudao se je parobrod prema ušću Neretve put Metkovića. Na pelješackim vrhovima razbijale su se magle. Carović i daleki Sv. Ilija porugljivo su se smješkali obasjani suncem i dovikivali obijesni: Zbogom! Nisam oproštaja prihvatio. Vidjet ćemo se mi još u suncu i zato: Do viđenja!

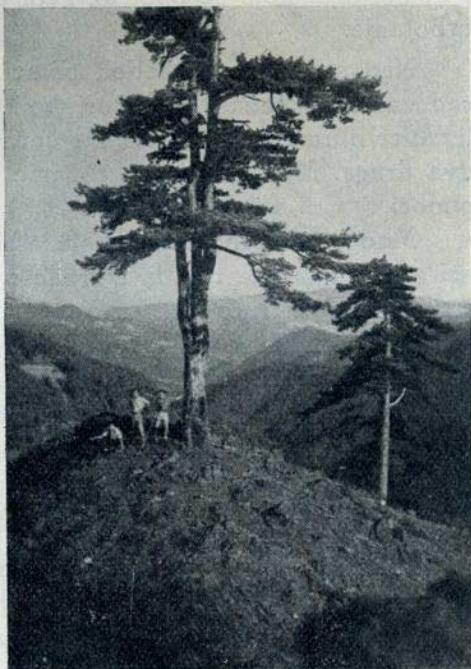
Uspomene iz bosanskih šuma

Srećko Vatovec (Zagreb)

Bilo je to već davno. Ali ipak u osamljenosti i u večernjem sumraku redaju se slike doživljaja iz doba srednjoškolske mladosti, koja traži zadovoljstvo u strepnji i opasnosti. Ugodna su ta sjećanja na nepromišljeno doba, kada je počela mladost poput buktinje plamnjek i tražiti zadovoljenje u nepoznatom. Zasitila se bila dosade i ružnog izgleda grada, i poletjela. Kuda...? U šume, u brda, u tišinu bosanskih šuma. U zemlju najraznolicitijih oblika, boja, vjera

Foto: Gazdik

Nad Jelaškama

i običaja. Htjela je da vidi nešto još neviđeno, da doživi nešto neslućeno, da upozna nešto još nepoznato...

Sve je bilo obavito gustom crnom tamom. Čak i zvjezdane oči bile su zaklopljene oblačnim kapcima. Izgledalo je, kao da sve spava. Samo bujica Vrbasa nešto se svadala. Ili je nešto uvjerljivo pričala kamenim liticama, mimo kojih je tekla. Najvjerojatnije je ipak, da su i one spavale i da se nisu obazirale na brbljavu rijeku, koja je poput histerične starice brzala pored njih i sama sobom razgovarala, bilo da si prikrati vrijeme, bilo da otjera neugodan noćni strah.

Visoko s kamene litice čuk je neumorno ponavljač svoj ljubavni zov u noć. Tek gdjekad je utihnuo i slušao, ne bi li čuo odziv iz gусте tame. No nije ga bilo. Tek bujica bi u takvom momentu nešto

glasnije progovorila ,kao da se ljuti na njega, što je prekida u njenom pričanju.

A u njenom pričanju počela se razabirati priča davne historije: zvonjava, šum jurećih kola, rikanje potcikivanje, lupanje, lavež, rzanje, bolni povici i jauk... Zgrčena lica, metež naroda, slike bojeva, razne sjene i prilike izlazile su iz šumne rijeke, letjele su gustim mrakom nacerenih lica, raskriljenih ruku i neprestano vikale...

Laki vjetar pomilovao mi je lice. Lišće šume i okolnog grmlja tiho je zašuštalo i streslo sa sebe silesiju kišnih kapi. Sve su prikaze poletjele strelovitom brzinom u bujicu, gdje su nastavile borbu i komešanje, koje se opet uz zvonjavu i jauke pretvorilo u žubor i brbotanje.

Nad stijenama su letjeli oblaci. Kroz njih je provirio mjesec i radoznao pogledao na šator, koji se zabijelio uz rijeku na maloj livadici okruženoj grmljem i stijenama. Pod njim spavala su moja dva druga. Mene je zapalo držanje straže od jedanaest do jedan po ponoći.

Mnogo mi je odlanulo, kad je sinulo mjesecjevo svjetlo. Gusta i neugodna tama se razišla i pred mnom se pokazala slika obasjane mjesecne noći. Kao na dlanu ležale su mjesecom obasjane stijene. Drveće i grmlje se opet smirilo i bljeskalo svojim kišom opranim lišćem skrivajući iza sebe duge sjene. Sav kraj pokrio se mjesecevim sjajem i nastavio svoj san. S visoke stijene opet se oglasio čuk...

Da prikratim vrijeme, namislio sam pred šatorom opet maložiti vatru, koju je kiša pogasila za vrijeme drugareve straže. No ipak sam još malo zastao na ulazu šatora i zguren promatrao noć.

Iznenada trgne me iz razmišljanja šum u grmlju i pucketanje grančica. Gledajući na tu stranu ipak nisam mogao ništa opaziti. Pucketanje je prestalo i ja se opet zadubem u misli. Mjesec je opet zašao za oblak i tama je opet zahvatila sav teren oko mene. Za čas začujem opet pucketanje suhih grančica i šum lišća u grmlju, no ovoga puta nešto bliže.

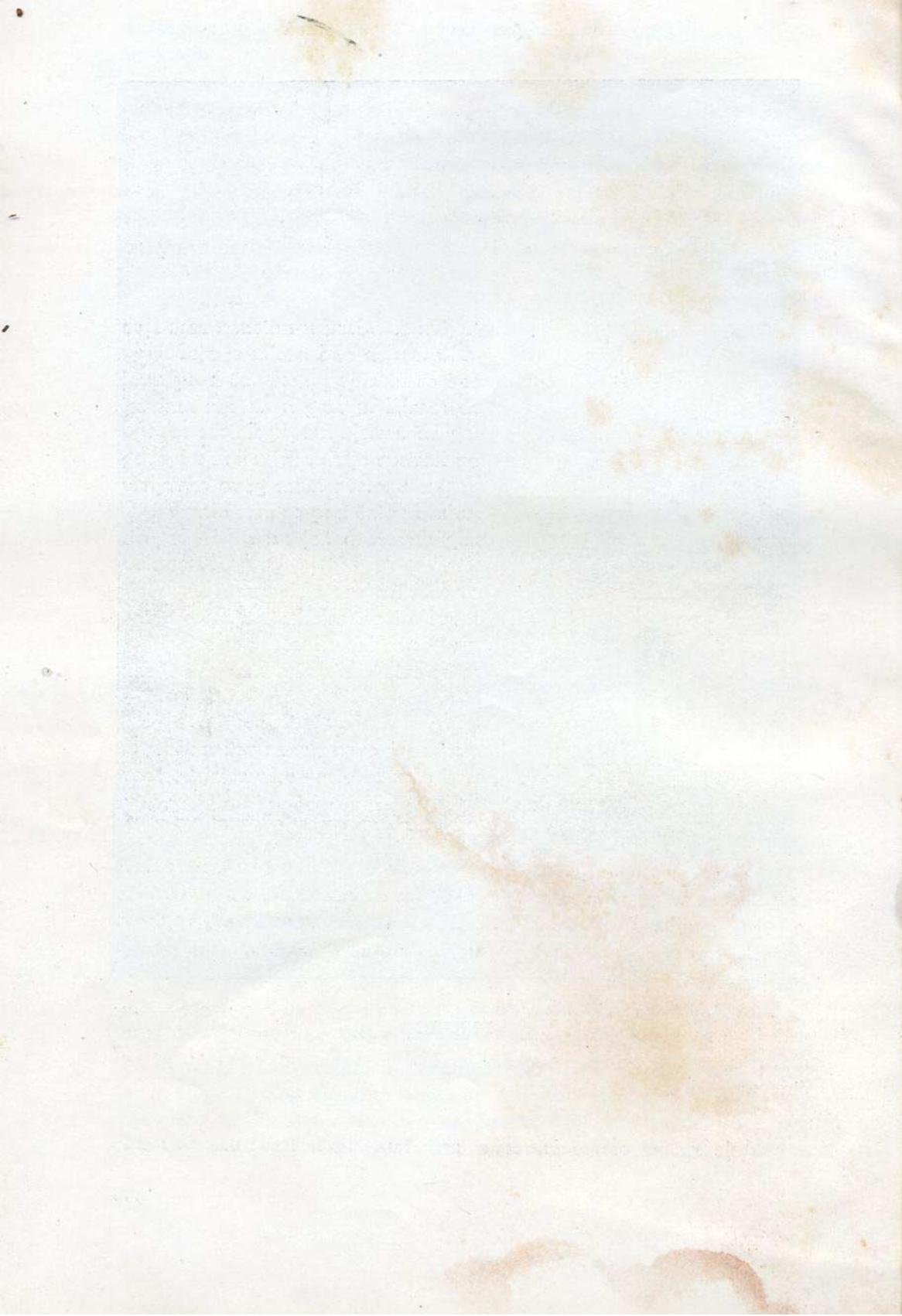
Kako je ta livadica, na kojoj smo postavili šator, služila kao pašnjak, palo mi je na pamet, da je u grmlju možda zaostala koja krava ili ovca, tim više što sam i ranije primjetio, da bosanski seljaci ostavljaju katkad kroz noć živinu na paši. No malo me ipak začudilo ,da bi i na ovom pustom mjestu, gdje nije bilo u blizini ljudskog naselja, moglo ostati samo govedče kroz noć.

Kroz oblake prosjalo je opet mjesecjevo svjetlo. Pucketanje do lazilo je sa strmog obronka obraslog šumom i grmljem, koji se nadvijao nad našim šatorom. To se pucketanje približavalо sve više rubu livadice, koja je bila nekoliko metara udaljena od našeg šatora.

PENJAČ

Foto: S. Brezovečki

Moja je pažnja bila obraćena na tu stranu, tim više što me zanimalo, kakva će se prilika pokazati, kad izide iz grma. Možda je srna ili jelen pa ide na vodu!?... Zar ne bi bilo divno promatrati takvu životinju, kako ne znajući za prisutnost čovjeka prolazi u neposrednoj blizini?...

Ali evo! Sad je iskrsla neka prilika obasjana mjesecinom, činila mi se sivosmeđe boje, prilično vitka i dosta velika Bit će, da je tele. Nisam mogao dobro vidjeti izdaleka, jer su još i sjene grmlja padale na tu priliku. No i onako se životinja približavala brzim korakom šatoru.

Foto: Gazdik

Zalaz sunca na Sjekiri

Ja sam sjedio na ulazu šatora i nepomično gledao u priliku, koja se iznad mene približavala. Pod šatorom odmah iza mene spavalii su drugovi, a njihovo je disanje odavalо da su u dubokom snu. Kako ih nisam htio buditi bilo zašto, ostao sam miran i radoznalo čekao, šta će to do mene doći.

Još samo nekoliko grmova i sjena i vidjet ću, što će se približiti. Već sam unaprije uživao, što će se opazivši šator i mene uplašiti. Eto, sad će izići iz sjene na obasjani teren, upravo nešto iznad šatora.

Jest!

Moje su oči ostale ukočene isto onako kao i prilika nedaleko

šatora. Srce mi se stislo. U udaljenosti od nekoliko metara obasjan mjesecinom zastao je veliki vuk i iznenadeno promatrao šator.

Vjerojatno me još nije primjetio. Ispružio je glavu i njušio zrak prama šatoru.

Prepao sam se. Nisam smogao glasa, da dozovem drugove. Kroz glavu mi je sinula misao poput bljeska: što, ako se vuk uputi još bliže i tek onda me primjeti? Ne će li iznenaden skočiti u svoju obranu? Bolje, da se sada dignem, ne bih li ga preplašio, dok još postoji kakva takva udaljenost između nas.

Grlo mi se ukočilo, zgrabio sam bližeg druga za petu, u namjeri da ga probudim, prihvatio sam nož i iskočio pred šator spremam da se i sam upustim u borbu sa zvijeri, ako bude potrebno.

Moja je misao bila dobra. Čim je vuk opazio moju kretnju i pojavu pred šatorom, poplašio se i munjevitom brzinom i velikim skokovima nestao u grmlju. Nisam dospio ni da izvadim »flobert«, da opalim metak prema njemu, da ga poplašim i ujedno probudim drugove, koji su mirno dalje spaivali ne znajući, kakav strah sam ja proživljavao ovog momenta.

Vratio sam se pod šator i tu sam tek smogao snage, da probudim drugove i da im još drhtavim glasom ispričam svoj prvi susret s vukom...

Kad sam smirio svoje živce, već je plamsala vatra pred šatorom i rastjerivala tjeskobu noći i razne zvijeri iz blizine našeg noćista.

Opet se nastavilo sablasno brbotanje vode, a s visoke stijene ponavljaо je čuk tužno ali ustrajno svoj zov u noć...

*

Silan žar sunca upro je u kamenit, razrovan i prašan put, koji vodi od jajčanske ceste uzbrdo kroz šume na Karaulsку goru, koja se svojim hrptom naslanja na Vlašić.

Mnogo seljaka prolazilo je pokraj nas obrnutim smjerom na pazar u Jajce. Svi su nas promatrali znatiželjno i začudenim pogledima. Nisu nikad još vidjeli u tom šumskom kraju turiste. Zato smo gotovo nakon svakog pozdrava koje grupe čuli: »Ko su to?« »Žandari«, »vojska« i bogzna u što su nas sve svrstali poradi naših teških cipela, golišavih nogu i planinarskih noževa.

Kod prolaza bilo koje grupe zavila nas je gusta prašina, iz koje smo morali zadisani odzdravljati. Sretni smo bili, kada su ta naša sretanja prestala i kad smo izišli u šumovit teren, jer je tu bio i put ljepši i hladniji

Prošli smo već davno selo Krezluš. Pred ulazom puta u šumu natjerala nas je glad u malu staru kolibu na strmom obronku. Našli smo tu neku staru ženu, koja nas je ponudila sirutkom i kukuruzi-

Foto: Gajdik

Mlin na Vrbasu

nom. Pojeli smo to s velikim tekom, iako nije sirutka baš izgledala svježa. Ali naši su želuci već bili navikli štošta probavljati.

Kad smo se odmorili, htjeli smo to jelo platiti, tim više što smo znali, da je novac u tom kraju vrlo rijetko viđevan, a narod vrlo siromašan, no žena nije nikako htjela da nam išta zaračuna. Kako smo znali, da se u tom kraju jedino sol kupuje za gotov novac, pružili smo ženi dvodinarku i rekli, da mora barem za sol uzeti.

Tu smo prvi puta vidjeli i shvatili siromaštvo naroda, koji živi u tom kraju i šumama, koji, dok može hoda svijetom bos, a kad padne snijeg, zatvara se u kolibe i ne izlazi uopće iz njih, dok proljetno sunce ne otopi visok bijeli pokrivač tih šuma...

*

Iz lijepe i slikovite doline rijeke Bosne od mjesta Zavidovići odvaja se uska dolina rijeke Krivaje. Uz tu bistru rijeku, koja proteče kroz sjenovite šume, izgrađen je kolosjek male šumske željeznice, koja poput crne zmije puži uz teška stabla u dubinu bosanskih šuma.

Careva Ćuprija je mala postaja na Krivaji i okružena gorama i šumama, tako da čovjek, kada tu stigne, ne zna, na koju bi se stranu okrenuo i kuda bi pošao iz te šumske doline, koja je slična dubokom koritu.

No s malo raspitivanja na postaji može se lako naći stazu, koja vodi šumom uzbrdo u planinska sela.

Za dva sata hoda i penjanja uzbrdo tim putem, koji je zapravo trag nekog bivšeg vojničkog puta, izade čovjek iz šume u nešto

otvoreniji kraj sela Jelaške. To je rodno mjesto književnika Matije Divkovića. Maleno selo smjestilo se podno planine Sjekire (oko 1000 m) na visini od 700 m i podijelilo se u katolički i muslimanski dio, koji leži nešto podalje od prvoga.

Na nešto istaknutijem mjestu nalazi se seoska crkva. No ne crkva u našem smislu. Jednostavna kuća, koja je građena od drva kao i svaka druga kuća tog sela, tek nešto veća. Ispred nje na samom rubu kosine brda cvate gusta lipa. Ona služi ujedno i kao toranj crkve. Na njenu granu, koja je poduprta drvenom gredom, obješeno je crkveno zvono. Podalje od nje stisle se ostale bosanske kućice.

Zaista se isplatilo uspeti iz doline i probiti se kroz šume do tog planinskog sela.

Staro je to selo. Bogzna kada su nikle prve kolibe na tom mjestu. Vjerovatno još u srednjem vijeku. Čuli smo, da to selo posjeduje starih zaboravljenih spomenika u svojoj okolici. To nas je ponukalo da zademo onamo, i da upoznamo život i običaje tih ljudi iz dubokih šuma.

Selo se zavjetovalo, da će podići crkveni toranj. Na Ilijindan trebala se obaviti posveta temeljnog kamena. Taj je trebao biti donešen sa starog zapuštenog groblja, koje se nalazi u šumici podaleko od sela. Dabome, da smo i mi htjeli prisustvovati toj svečanosti.

Bilo je predveče Ilijindana.

Pred crkvom bilo je živo. Muškarci katoličkog dijela sela skupljali su se, da odu zajedno na staro groblje, odakle će prenijeti kamen temeljac u selo. Doskora je krenula povorka muškaraca uz zadnje trakove danjeg svijetla iz sela.

Za neko vrijeme hodanja stazom stigli smo do šume. Tu se lazilo staro groblje. Dobili smo nekoliko luči u ruku i poput ostalih zapalili ih, jer je tu vladala duboka tama, i zašli u grmljem obraslu šumu, u kojoj su počivali stari predci toga kraja.

Dok su seljani tražili prikladan kamen i spremali nosiljku za nj, dotle smo se mi upustili u potragu za starim bogumilskim spomenikom, koji se tu morao nalaziti.

Poput krijesnica razišla se povorka šumom. Nas troje smo se također razišli u raznim smjerovima i prigibali se pod svaki grm, prevrtali svaki kamen i nadgrobni spomenik, obilazili svako stablo, ne bismo li našli traženu starinu.

Neobično je izgledalo kretanje luči u tami, kao i dozivanje pojedinaca u gustoj šumi. Tupo su se odbijali ljudski glasovi od debelih stabala, koja su pod sobom krila ljudske kosti.

Udaljili smo se od ostalih i zašli u dio potpuno obrašten grmljem. Svaki grm smo pretražili i već smo se umorili i htjeli odustati od

daljnog traganja, kad li se pod jednim razmaknutim grmom pokaže sivi kamen pokriven mahovinom. Prinesli smo mu nekoliko luči.

— Jest, to je!

U kamenu je bio uklesan križ jedva vidljiv. S jedne strane križa mjesec, s druge sunce. Spomenik iz bogumilskih vremena.

Ostali natpis bio je pisan bosančicom pa ga nismo mogli pročitati. Bili smo neobično zadovoljni, što smo vidjeli taj skoro pet stotina godina stari spomenik, koji leži zaboravljen u šumi na svim vremenskim nepogodama, a ipak se ne da pobijediti od prirode, i svojim prisustvom potvrđuje već davno postojanje tog sela u zabitnom dijelu Bosne.

Novi bazen u Kreševu

Tek što sam stigao da prepišem sa spomenika staro bogumilsko pismo uz svjetlo luči, dopre do nas zov seljana. Oni su međutim našli kamen i uredili nosila iz granja.

Stigli smo brzo ispod tamnih grana šume i priključili se dugo ognjenoj zmiji, koja se sablasno vijugala i kretala noću iz šume u selo između tihih tamnih livada zabitnom bosanskom planinom.

Na ulazu u selo dočekala je tu sablasnu plamenu povorku slična povorka žena i djece, koja su također držala u rukama plamene luči i glasno pjevala. Sada su se i muški glasovi pomiješali u narodnom melodijom pjevanu crkvenu pjesmu. Sa svih lica odražavala se velika pobožnost. Cijela se povorka uputila u crkvu, gdje je obavljena posveta.

Slijedećeg dana bilo je narodno proštenje. Tu smo imali prilike da vidimo slikovitu narodnu nošnju tog kraja i da upoznamo dušu seljana kao i njihove pjesme i plesove.

Popevši se na Sjekiru iznad sela i promatrajući divan sklad dolina i gora širom Bosne, harmoniju goleti i šuma, koja je u tom dijelu Bosne neobično privlačiva, nismo mogli shvatiti disonancu neobičnih narodnih pjesama, koje se u selu i tim plainama s mnogo žara pjevaju, a koje su jedinstvene i karakteristične za taj dio Bosne.

Neobična prijaznost i otvorenost seljaka, koju su tu pokazali prama nama đacima, kao i čari tog šumskog gorskog kraja zadržaše nas do kasno u noć na svježem zrku. Tek kad je u selu zavladao potpun mir, zavukli smo se i mi u sijeno na župnikovu sjeniku.

Još dugo sam, iako duboko zakopan u sijeno, gledao pred sobom divnu sliku zalaza sunca, krasnih šuma i planina, dok mi je u ušima zvonila neobična disonanca pjesme gorštaka, koja je odraz teške i žilave borbe sa sudbinom, koja kruto šiba ovog čovjeka, a koji tu borbu stoljećima vodi ostavljen od ostalog svijeta duboko u planini i šumi...

*

Koracamo tamnom šumom. Izmjenjuju se jele, hrastovi pa bukve. Vrijeme je divno. Na zelenom šumskom podu zacrvenio se sočan plod. Jagode. Zrele slatke šumske jagode. Pohlepno se bacamo na njih i utažujemo žđ, koja nas mori. Nigdje nismo mogli naći vode.

Nakon slatke okrepe tragamo dalje za vodom.

Najednom iza nekoliko debelih stabala pronađe jedan drug plitak jarak s nešto vode, a neposredno kraj njega otvor i ulaz u neku špilju

Okrijepivši se vodom unijeli smo uprtnjače u otvor i nakon kratkog savjetovanja odlučili pregledati špilju.

Čuli smo već ranije u Olovu, da u toj šumi postoji špilja, koja je dugačka oko 16 km i koja ima izlaz na suprotnoj strani brda.

Izvadili smo fenjer i dvije svijeće te električnu svjetiljku. Računali smo, da možemo bez brige ići u jednom pravcu, dok nam ne izgori jedna svijeća, a druga bi nam služila za povratak, dok je električna lampa služila za rezervu ili za promatranje šupljina, koje se nisu dale dovoljno osvijetliti fenjerom.

Bilo je potrebno spuštati se strmim stijenama, provlačiti se uskim pukotinama, puzati kroz niske rupe i procjepe, gaziti ledenom vodom i tako se probijati tom ogromnom špiljom.

Iza mnogih tijesnih mjesta stalno smo nailazili na ogromne šupljine s gdjekojim sigama, koje poradi prostranosti nismo bili u stanju

dovoljno osvijetliti. Tek po jeki, koja se odbijala od stijena, zaključivali smo na prostornost.

Dakako da je bilo i mnogo drugih zatvora i šupljina i prolaza, kojima mi nismo prolazili, a da znademo, kuda se moramo vraćati, pravio sam skicu špilje i otvora, kuda smo prolazili.

Hodali smo tako nutrinom špilje oko jedan i po sat, dok nismo stigli na rub jedne provalije. Bacanjem kamenja osvijedočili smo se, da se zapravo nalazimo nad podzemnim jezerom, jer kamenje u bilo kojem pravcu bačeno uvijek je padalo u vodu.

Nad tim jezerom svod se dizao vrlo visoko, tako da ga nismo mogli osvijetliti, dok smo na suprotnoj strani nazrijevali stijenu i u njoj otvor.

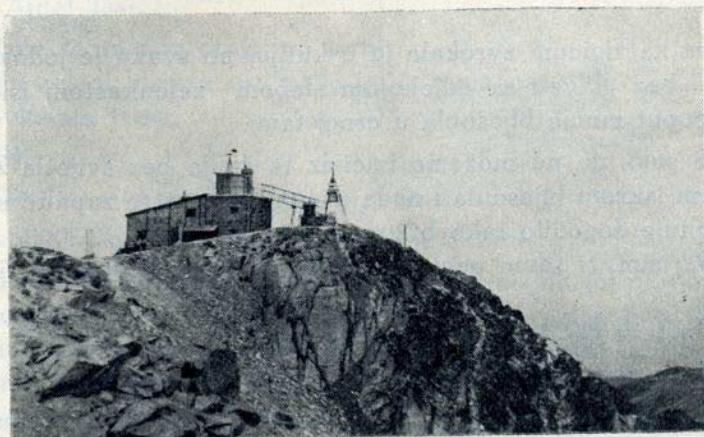

Foto: M. Belošević

Observatorij na Musali (2925 m).

Pokušavali smo, da se po užetu spustimo do razine vode. No taj nas je pokušaj skoro stajao glave.

Kad sam naime iza jednog druga pokušao da se spustim na 15 m dugačkom užetu, uzeo sam sa sobom električnu lampu, da razgledam stijenu, ne bi li se gdje drugdje mogli lakše spustiti. No desila se katastrofa.

Svjetiljka, koju sam upaljenu ukopčao, za košulju, najednom se otkopčala i bućnula u vodu. Kao za inat ostala je svijetliti u vodi. Time je rezerva svjetla bila upropastena.

Brzo su me drugovi izvukli užetom i prva nam je misao bila, čim prije vratiti se. Tim više, što je prva svijeća u fenjeru dogorjevala. Za povratak preostalo nam je još samo jedna svijeća u fenjeru.

Iako je bio vrlo ozbiljan položaj, mi smo se vraćali veselo, a drugovi su zbijali šalu na račun moje nespretnosti sa svjetiljkom. No i ta nas je žurba i veselost stajala gotovo života.

Drug, koji je nosio fenjer na šapu, na jednom se baš opasnom mjestu spotakne i udari fenjerom o stijenu. Staklo se rasprsne, a svijeća ugasi. Obavila nas je potpuna podzemna tama.

Zašutjeli smo na čas kao zaliveni. Kao da nas je iznenadila ta potpuna tama.

Nas dvoje smo brzo dotapkali do trećeg druga, koji se gladio po udarenom mjestu i napola u smijehu, napola u psovki tražio svijeću po ostacima fenjera.

— Pa daj pripali već jednom šibicu! viknuli smo.

On zaista izvadi kutiju žigica u namjeri, da upali svijeću.

Sad se tek pokazala sva tragedija našeg položaja. Kutija kao i žigice bile su potpuno mokre od špiljske vlage. Na to zaista nismo računali.

Žigica za žigicom zvrckala je o kutiju, no svaka je jednako završavala »bez glave« sa gdjekojom slabom zelenkastom iskricom, koja je poput munje bljesnula u crnoj tami.

Znali smo, da ne možemo izići iz te špilje bez svjetla. Zato je sa svakom iskrom bljesnula i nada u nama, da će se zapaliti svijeća. No to se nije dogodilo tako brzo.

— Daj sim, ti samo peckaš, mjesto da čvrsto potegneš šibicom, rekoh.

— No ti si već tvoju spretnost pokazal.

— Dajte to meni, reče drugi drug. Dobio je kutiju.

— Pa unutra su još samo dvije šibice, izjavili, kad je u mraku pipao po kutiji.

On uzme jednu u ruke i pokuša je snažnim potezom upaliti. Svjetlost je samo momentano bljesnula, ali glava žigice se otrgla i pala na vlažan pod.

Još gušća nam se pričinila tama, koja je sada zavladala.

Duboko u nutrini zemlje, u vlažnoj špilji, okruženi crnom tamom, bez mogućnosti da se orijentiramo i da pogodimo pravac povratka, bez hrane i bez svjetla, tek s jednom ugašenom svijećom i jedinom žigicom. A i ta je bila vlažna.

Stajali smo jedan naprama drugome. Nismo se vidjeli, no osjećali smo prisutnost jedan drugoga.

Što sad?

Bojali smo se jednostavno, da potrošimo još tu jedinu žigicu tako ludo ko one prije. Ona je bila utopljenikova slamka...

Iako smo bili svijesni da postoji velika vjerojatnost, da ćemo ostati u dubini zemlje i možda od gladi umrijeti, smijali smo se i raznim doskočićama prekidali gluhi tihinu. Sablasno se oglašavala

jeka od stijena kao režanje zvijeri, koja znade, da joj pljen ne može uteći.

— Dečki, nemojte mi vujti! reče »Z« kroz smijeh. Daj mi sim šibice, bum ja još jemput probal pa kaj bu bu.

— Kaj buš ti nespretnjak, već si i onak potrošil sve šibice, rekoh ja. — Daj meni, bum još ja probal.

— No, sad se javil spretnjaković Gdi je lampa? Hodи po nju u vodu...

— Dobro, probaj ti, ali prisloni prst na glavu šibice i jako potegni.

On odluči da posluša moj prijedlog. Zaustavili smo dah. O toj žigici ovisio je tada naš život.

— Ajde! Daj...

Začuje se snažan potez po kutiji.

Slabi zeleni bljesak osvijetlio je na momenat naša lica. Zatim je opet zavladala tama.

— Bu nekaj!

— Bu, bu. Još jemput!

Nasmijali smo se, a jeka se odbila iz dubine...

Drugi puta bljesnula je šibica. Teško, kao da joj se neće, zapalila se i zacvrčala. Slabi plamen osvijetlio je naša lica. Naše oči sa širom otvorenim zjenicama bile su uprte u prste, koji su manevrirali, da prošire plamen na drvice žigice, jedinu našu nadu, o kojoj je zavisio naš život, život trojice. Stajali smo bez daha, da izdisanim zrakom ne ugasimo slab plamen, koji se proširio brzo i na stijeni svijeće.

Bili smo spašeni.

Kad smo stigli na izlaz, sunce nam je zaslijepilo vid. Radoznalo je provirivalo kroz otvor, kao da hoće da vidi što dublje u tamu.

Cijela šuma i planina, sunce i zrak činio nam se ljepši no ikada prije. Trčeći, smijući se i vičući udaljivali smo se od mjesta u planini, usred šume, koje je moglo biti naš grob...

*

Kroz šume i livade, ravnice i brda vodio nas je put. Gledali smo praskozorje, zoru, izlaz sunca, osjetili njegov žar i gledali divotu njegova zalaza, kao i osjećali čar sumraka i tajnu noći. Punili smo svoje mlade duše neiscrpnom hranom i spoznajom, upoznavali krajeve, prirodu i život. Ne život, koji je naslućivala naša mlada duša i koji je u mašti proživljavanja, nego fizički, teški život čovjeka u

tim planinama, koji je prepušten sam sebi, da se bori za održanje svog života, koji unatoč svog grubog izgleda i prirođene tvrdoće ipak posjeduje blagi duh, koji teži za oplemenjivanjem.

Prolazili smo mimo palača, i koliba izgrađenih iz letava i papira. Vidjeli smo sav čar i raznolikost običaja, raskršće vjera i naroda, što sve čini Bosnu — Bosnom.

Duboko mi se zavukla u mozak večer, koja je odala duh i vapaj čovjeka i te zemlje:

Kraj otrcane kolibe gorila je vatra, nad kojom je visio kotao. Miris je odavao, da se u njem kuha palenta. I dok je vatra lizala uz kotao i zavirivala u tu mršavu večeru, porodica od neko sedam osoba sjedila je oko vatre pod vedrim nebom. Mala dječja lica željno su gledala na kotao.

Čudan osjećaj zaokupio me je, kad smo prolazeći tamom mimo te skupine slušali molitvu oca: ... »dođi kraljevstvo Tvoje« ..., a nakon toga među tamnim krošnjama gubio se odgovor djece kao vapaj i nestao iza stabala bosanske šume: ... »Kruh naš svagdanji daj nam danas...«

Kod naših gorana u Krivošijama

Kap. Gjuro Pany (Zagreb)

Svi mi, koji zalazimo iz gradova u planine, nastojimo da stečene dojmove doneсemo kući i da istovremeno bar u skromnim granicama doprinesemo kulturnom napretku naših gorana. U tom nastajanju nailazimo na ozbiljne i na šaljive časove, a međutim su ovi potonji na redu naročito u Krivošijama, kamo sam zalazio za planinarenja na Orjen.

Iako svijet tamo živi u najskromnijim prilikama, bilo bi pogrešno pretpostaviti, da su ti naši gorani duševno zaostali. Njihov duševni razvitak je najbolje vidljiv iz njihova humora, koji ih nikada ne ostavlja. Uz to je taj narod veoma uslužan i pažljiv.

To su ljudi gostoprimaljivi i ponosni a njihovo samopouzdanje je najbolje vidljivo iz otpora, što ga je za krivošijskih ustanaka kroz toliko vremena davala ta šaka ljudi čitavim austrijskim regimentama.

Velik je njihov broj, koji su radili u prekomorskim krajevima, ali svi se oni vraćaju svojim kućama. Svi su stariji služili vojsku u Beču kod bivše bosanske regimente i nosili fesove, premda su pravoslavnevjere.

Seoske starještine nose naziv kneza i do toga drže vrlo mnogo.

Kad je Hrvatsko planinarsko društvo svršilo gradnju kuće na Orjenu, došli su u posjetu knez zubački, knez kruševački, knez ubajski itd., svi na konju u šarenim dolamama u pratinji svojih seljana.

Djelatnost HPD na Orjenu naišla je kod naroda na najveću pažnju i puno shvaćanje, čemu je mnogo doprinijela redovita prisutnost liječnika u našem društvu. Naročito se je isticao drug Dr. Orlić, koji je svojom požrtvovnošću ublažio mnogu bol.

Čoban Jovo Radović, čuvar planinarske kuće, postao je naš faniatični pratilac i ljeti i zimi. Jednom ga je jedno društvo planinara iz Zagreba zamolilo, da ih prati, pa su se htjeli unaprijed s njim po-

Foto: Kap. Pany

Ispod Orjena: Nerazdruživi prijatelji

goditi za nagradu. Iako su oni od samog početka nudili obilni iznos, njega je to pogodilo, da se toliko vodi računa o novcu, pa ih je odbio s riječima, da on prati samo »gospare dubrovačke«.

Oni najstariji borili su se za krivošijskog ustanka sedamdesetih godina. Jedan od ovih sa preko devedeset godina još pase koze i vere se po liticama. Često nam je čitave sate znao pričati o svojim borbama, dok smo s njime sjedili kod Orlovih korita na Žmajevom ždrijelu. Najviše se sjeća crvenih vojničkih hlača, koje su im bile najmilijim ciljem.

Ličnost, koja je vrijedna posebne pažnje, to je pop Vaso iz Kruševice, pun humora, dobre volje i energije, a koji je napredak našeg planinarskog rada uvijek pratio s najvećim simpatijama.

Uspjehu rada Hrvatskog planinarskog društva je u Krivošijama mnogo doprinijela susretljivost, na koju se je malazilo kod gorana, pa će se taj drugarski odnos u buduće samo još bolje izgrađivati.

Ako ste ikada došli u jednu zemlju, gdje su vas dočekali rašireni ruku, primili vas kao rođenog brata i postupali sa vama kao s najboljim priateljima, premda vas prije nikada nisu vidjeli, ta zemlja bila je zacijelo Bugarska. Gostoljubivost braće Bugara je poslovična, a ljepota njihove zemlje prava je pjesma.

Mnogi planinar i ljubitelj prirodnih ljepota često je uz šapat vjetra, šušanj lišća i pijev ptica promatrao nasmijane i raznježene duše i smirenog srca krajeve, koje njegovo oko još nije vidjelo. Tako smo se i mi opajali novim ljepotama, koje smo nalazili u toj zemlji ruža.

Istina, takov zanos prvih dana gotovo da i nisam osjećao. Bilo je previše novih utisaka i promjena odjednom, a osim toga bio sam prvi puta na planinarenju u inozemstvu, što je već samo po sebi poseban doživljaj. Sofija i Vitoša zajedno sa svojim ljepotama tako su brzo prošle pokraj mojih očiju, da ih ni uz najbolju volju ne bih mogao opisati onako, kako bih htio. Osim toga bili su ti krajevi toliko puta opisani, da ni ne nalazim potrebnim da ih ja opisujem, a i premalo i prekratko sam boravio u toj zemlji, a da bih mogao opisati sve, što jedna zemlja u svojim divotama može da ima. Zato sam gorio od želje, da dulje vremena proboravim u jednom kraju i da ga tako bolje upoznam. Nakon čevapčića, ražnjića, đuveđa i ostalih bugarskih specijaliteta oprostivši se sa predsjednikom Bugturist. saveza, gospođicama Veskom i Sonjom, Bončom i mnogim ostalim meni poznatim i nepoznatim članovima naših gostoprimalaca krenulo je nas jedanaest Hrvata, oduševljenih planinara, pod vodstvom g. Lj. Genčeva, kojega smo prozvali ukratko »Genčo«, iz Sofije prema Rila planini. Ostali članovi našega društva ostali su u Sofiji, da krenu u Carigrad.

Kako su izgledali krajevi, kojima smo se vozili autobusom do podnožja Rila, ne mogu reći, jer, čim smo ostavili Sofiju, počeo sam drijemati, te sam gotovo čitavim putem spavao na veliku žalost mojih suputnika, koji su me od vremena do vremena zadirkujući budili. Sjećam se samo, da smo u Samokovu, malom gradiću južno od Sofije, izišli iz autobusa i ušli u neku gostionicu, da se odmorimo. Kad sam ušao u gostionicu, neki su se već krijeplili vinom i lubenicama, a ja sam razmišljao, što da naručim, no Joža, kao da je slutio, da ne ću naručiti vino, pretekne me i naruči cuclu s mlijekom i kamilice, jer za djecu, koja ne piju vino, drugo i nije. Nakon obilognog odmaranja ponio nas je autobus do podnožja Rila-planine i iskrcao nas u Čamkoriji. To je jedno vrlo lijepo ljetovalište, poput

naših u Gorskem kotaru. Ja sam kao najmlađi muški član naše grupe primjetio na stazama crnogorične šume mnogo lijepih i mlađih Bugarkinja, na što se moje društvo vrlo začudilo, što jedan pospanac kao ja može tako nešto da vidi u debelom hladu šume.

Nakon što smo se spremili za pješačenje i uspon, a Genčo se pobrinuo za konja nosača, krenuli smo oko šest sati poslije podne prema Musala-hiži (2389 m.). Jedno smo vrijeme išli cestom, pokraj koje se nalazio kraljevski dvorac i privatne vile, zatim smo se počeli uspinjati šumskim putem.

Foto: M. Belošević

Sa Vitoše planine

Sve su Rodopske planine eruptivnog porijekla, pa tako i Rila kao sastavni dio Rodopa. Sama Rila-planina nalazi se oko 75 km. južno od Sofije, a povezana je Verila-planinom s Vitošom.

Put nas je najprije vodio kroz carstvo ponosnih jela i smreka, obrašten borovnicama čijim smo se bobama onako iz zabave hrаниli. Kad smo izišli iz tog šumskog carstva, nebo je već bilo zažareno večernjim rumenilom, a među grmlje počela se tiho i lagano šuljati noć. U neposrednoj daljini pozdravljali su nas goli granitni obronci Rile. S desne strane uzdigle su se strme stijene. Polagano hodajući stigosmo oko pola deset uveče zapuhani i znojni usprkos hladnoće koja vlada u tim visinama do Musala-hiže. Kuća imade radio i mjerilo za oborine. Ovdje smo našli nekoliko bugarskih planinara, koji su se

vratili s Musale. Nakon čaja i večere pošli smo na spavanje. Spavali baš nismo najbolje, jer su se ležaji sastojali od dasaka pokrivenih tankim strunjačama.

— A kaj bi ti morti štel šlafcimer? — odgovori na moju primjedu dugi Jožica. Međutim, kako bilo da bilo, nakon sunčeva rođenja krenuli smo udišući svježi i mirisavi planinski zrak prema Musali (2925,40 m.), najvišem vrhu ne samo Rila-planine, nego i čitavog Balkanskog poluotoka. Nebo je bilo bez ijednog oblačka, granitno se kamenje caklilo na suncu poput milijuna posve sitnih zvjezdica. Između kamenja pokrivenog ovđe ondje zelenim lišajem provirivalo je i sakrivalo se raznobojno planinsko cvijeće. Ja, kao štovatelj planinskog botaničkog vrta na Sljemenu, sabirao sam različite primjerke tog cvijeća i drugih biljčica, da ih prвom zгодом пошалjem H. P. D.-u u Zagreb. U tom poslu pomogao mi je naš dobri drug ing. Eco.

Od Musala-hiže pa sve do podnožja samoga vrha nanizalo se poput biserja jezero za jezerom, njih šest na broju, jedno čarobnije od drugoga.

Zadnji dio puta bio je dosta strm, ali za sav trud bili smo nagrađeni na samom vrhu. Kad smo ostavili posljednje jezero, kraj kojeg se nalazi vojnička stražarnica, put nas je odveo prema najstrmijem dijelu našeg uspona. Tik iznad nas pokazao se opservatorij, koji se nalazi na Musali. Konačno eto nas na najvišem vrhu Balkanskog poluotoka. Prekrasan pogled otvorio nam se na sve strane. Kakovi sve osjećaji prožimaju čovjeka, kad stupi na tјeme jednom takvom orijašu, to zna svaki ljubitelj prirodnih ljepota u planinama. Iako se smatra u kulturnom svijetu obožavanje prirode kao neki povratak u barbarstvo, ipak je to, barem na čas, zdrav povratak od društvenih zabluda, nepravednosti, mržnje i nezdravog poretka. U takovim časovima javlja nam se blažena slutnja o Bogu i njegovoj veličini, te nam ispunjava srce nebeskim mirom, a dušu tihom radošću i ljubavlju. A kako radosno pozdravljamo nove krajeve, koji nam se prikazuju u lijepoj modrikastoј slici okrunjenoj nježnim oblacima na horizontu, to pero ne može opisati, tek oči svojim sjajem dadu nešto naslutiti.

Na sjeveru u magličastoj daljini razvukla se Stara planina gubeći se na sjeverozapad i sjeveroistok. Pred njom se smjestila ponosna Vitoša, zatim Verila i mnoge ostale manje planine. Na istoku nestaje u maglici ravna Plovdivska kotlina sa Tundža-nizinom. Na jugoistoku protegli se obli i zeleni Rodopi, a na jugu sijedi Pirin s najvišim vrhom El-tepe (2915 m.). Zapadno vide se već jugoslavenske planine, među kojima se ističe Osogov. Od vrhova Rila najviše se ističe strma Maljovica i Orlovac uz mnoštvo drugih vrhova.

U dubodolini zapadno od Musale pjeni se Bijeli Isker, a na jugu, također u dubodolini, svjetlucaju plavkasta jezerca izvora slavne

Marice. Na samoj Musali sagrađen je meteorološki opservatorij, ili, kako Bugari kažu, »Nabljudatelница«. Unutrašnjost njegova sastoji se od dvije veće i nekoliko manjih prostorija, te osim meteoroloških aparata imade radio, telefon, malu biblioteku i vlastito električno svjetlo, koje daje mala dinamo-vjetrenjača na krovu, ali postoji i rezervni motor. Čitava je zgrada obavita metalnom žičanom mrežom, što služi kao osiguranje protiv groma. Čuvar opservatorija i njegova supruga bili su veoma susretljivi prema nama. Ponudili su nas čajem i ispitivali o našim krajevima, koje su i oni poznavali. Genčev je izvukao odnekle harmoniku i zasladio nam i onako sladak odmor i ručak, koji smo izvukli iz naših nabubrenih uprtnjača. Nakon što smo ukrotili naše svemoćne želuce, gospodin dr. Durbešić, naš

Foto: M. Belošević

Musala (2925 m.) s jezerom

vođa g. Čubelić i dugi Jožica, uz asistenciju čuvara i Genčeva tražili su prstom po karti, gdje je što i kojim putem se vraćamo, a ostali su se pokušavali sunčati, ali im je to slabo uspjevalo, jer su se po nebu, kao za inat, počeli ganjati oblaci, pa je palo i nekoliko kapi kiše. Ja sam po samom vrhu sabirao primjerke planinskog cvijeća.

Nakon obilnog odmaranja oprostili smo se s čuvarom i njegovom suprugom i ostavivši Musalu krenuli smo prema jugu, zatim prema istoku, zaobišli smo dubodolinu s izvorom Marice i spustili se do planinskog skloništa Zavračica (2150 m.), na granici samih Rodopa. Zanimivo je, da čitavim putem nema nikakovih markacija kao kod nas. Putevi su od vremena do vremena označeni dva metra visokim željeznim motkama s tablicama, na kojima je označen smjer puta. Takov način označivanja je naročito podesan za skijaše, a osim toga je i trajan. Kad smo okrenuli prema istoku, imali smo čitavo vrijeme

pred očima Rodope. Po obližnjim proplancima pasla su stada ovaca i čulo se dozivanje pastira, a neki su vidjeli i divokoze, to je tvrdio i Genčev, no ja nisam bio te sreće.

Tek što smo stigli do Zavračice, spustio se pravi pljusak. To je bila sreća za moje biljčice, koje su već počele venuti, budući da je zemlja, u kojoj su se nalazile, bila potpuno suha. Kad ih je ovaj nebeski dar dovoljno osvježio i probudio, znatiželjno su provirivale iz kutije i trepćući svojim nježnim i šarenim cvjetićima čudile se, gdje se nalaze i kuda putuju. — Čudite se samo, čudite — govorio sam im, — kako ćete se tek začuditi, kad se nađete na našem Sljemenu.

U skloništu smo upoznali nekoliko bugarskih planinara, među njima i jednog mladog bugarskog profesora i slikara, koji se je pri-družio našoj grupi. Već po prirodi veseo čovjek tako se je zanio, da je uveče zapalio velik krijes nama u počast. Međutim ja sam pošao na spavanje i slušajući bugarske i naše narodne pjesme, koje su pjevali, ubrzo sam usnuo. Noćenje nije bilo ništa bolje od onoga u Mu-sala-hizi.

Kako je jučer divno jutro osvanulo spram današnjega! Sve se je kupalo u moru sunčeva sjaja, koje se razlijevalo s azurnog neba po stijenama, travi i grmlju. A danas je svanulo hladno i zamagljeno jutro, ali ipak lijepo. Krenuli smo već u šest sati, jer je trebalo obići vrhove istočne Rile i stići do deset sati u Čamkoriju. Od vremena do vremena blagoslivljala nas je kišica, ali poslije se nebo malo rasčistilo i pokazalo sunce.

Put nas je vodio kroz lijep i romantičan kraj. Prolazili smo kroz crnogorične šume, čiji su nas ozbiljni i dostojanstveni divovi šutke promatrali, zatim kraj kraljevskog dvorca, kroz zelene planinske pro-planke pune borovnica, livadica i grmlja, kroz kamenje, preko brbjljavih potočića ... Sve se je to nizalo pred našim očima kao u kaleidoskopu ili kao u kakvoj priči.

Čim smo stigli u Čamkoriju, odmah sam se oprostio sa svojim botaničkim vrtom poslavši ga u Zagreb. Radi toga sam skoro zakasnio na autobus, gdje se je već smjestilo moje društvo. Tek što je autobus krenuo, prošle su cestom opet krasne bugarske djevojke, koje su nas sve privukle na jednu stranu autobrašta, tako da su se domaći putnici bojali, da se ne prevrne. Međutim, autobus, izgleda, nije mnogo mario za ljepotu mladih Bugarkinja, nego nas je brzo nio-sio prema Maljovici.

**Planinari,
posjećujte naše planinarske domove!**

*U svakom
zrnu*

sladui šećer

Kneippova

SLADNA KAVA

moralnu pomoć i pomno pratiti njegov za-mašan rad, a uspjeh zavisi i o ustrajnosti Kreševljaka kao i svijesti i dobroj volji posjetilaca.

»Bitovnja« se nije ograničila samo na ljetno kupalište. Vanrednom ustrajnošću članova polučili smo i ove godine vi-dan uspjeh. Izgradili smo na istoj rije-čici i zimsku banju sa 2 kade i četiri zimska tuša te 2 ljetna tuša. U kupališ-koj zgradi 9 m. dugačkoj a 4 m širokoj će se voda prigrijavati i posebnim vo-dom dovoditi u otvoreni bazen i tako ćemo u bazenu moći regulirati toplinu vode po volji.

»Bitovnja« je načela još jedan pro-bljem. Riješila je; da pod pokrovitelj-stvom „Hrvatske Žene“ u Zagrebu os-nuje fond za gradnju dječjeg oporavi-lišta u Kreševu. „H. Ž. je jednoglasno predlog primila i u tu svrhu potpomo-gla ovaj fond sa 3000 dinara.

»Bitovnja« je poduzela akciju da „Pod šipljama“ obnovi glasovito svetište Maj-ke Božje i u tom svetištu izgradi grob-nicu prvih liječnika Hrvata-Kreševlja-ka, koji su za vrijeme haaranja kuge u Bosni diljem cijelog svijeta prinosili slavu nesamo Kreševu, nego i cijelom hrvatskom narodu. To su Dr. Gracić i Dr. Nikolić. „Hrv. društvo za povijest medicine“ u Zagrebu izdašno potpoma-že »Bitovnju« u ovoj akciji a i Mi-nistarstvo je pokažalo razumijevanja za ovu stvar, odobriviši »Bitovnji« u tu svr-hu 5000 dinara.

»Bitovnja« već stoji u vezi sa „Priza-

dom“ koji će takodjer potpomoći našu akciju za sađenje plemenitih voćaka, a »Bitovnja« će raspisati nagrade od 1000 dinara za one seljake, koji posade naj-više plemenitih voćaka koje će »Bitovnja« razdijeliti seljacima bezplatno, od-nosno na račun društva, samo da akcija što bolje uspije.

No, »Bitovnja« stoji pred riješenjem najvažnijeg problema u programu svog društvenog rada, a to je gradnja dru-švenog doma »Bitovnja«. To će biti ujedno valjda i najjača investicija dru-štva. Naš Dom, kad se sagradi bit će najmodernija zgrada u Kreševu, s teku-ćom vodom u sobama a čvrsto vjeru-jemo, da će odgovarati svome zadatku. Sredstava ima društvo toliko, da Dom može dignuti do pod krov a dalje će — »Bog na nebu — brinut nam se za po-trebu...« Smatramo, da je po koji put čvrsta volja važniji faktor nego novac i budući da članovi ne pokazuju nikakovih simptoma, umora, s Božjom ćemo pomoći slijedeći mjesec pristupiti grad-nji Doma. Članovi »Bitovnje« samo slo-žno naprijed i mi ćemo doći do cilja!

Dr. A. T.

R A Z N O

KROZ BOSNU DO DUBROVNIKA I
PREKO PLITVIČKIH JEZERA U
ZAGREB

Na inicijativu Foto-sekcije Hrvatsko-pa-ninarskog društva održao je u četvrtak

30. svibnja o. g. u Pučkom sveučilištu vrlo uspjelo predavanje g. Ljudevit Griesbach. Predavanje je održano uz prikazivanje 180 Agfa-color-diapozitiva u prirodnim bojama. U posljednje vrijeme mnogo pišu naše novine o raznim predavanjima, kojima je svrha da prikažu i gledaocima dočaraju ljepote naše domovine banovine Hrvatske, i uopće čitave naše države. Ta se predavanja u zadnje doba obavljaju skoro isključivo uz prikazivanje slika na bazi Agfa-color i Kodak-color filmova. Interes je za njih kod zagrebačke publike silno porastao, tako da se neka predavanja moraju i više puta održati. Ovakovo je uspjelo predavanje održao i naš poznati zagrebački fotograđnjak g. Griesbach o jednom putovanju iz Zagreba preko Banje Luke, dolinom Vrbasa, preko Jajca, pa onda dolinom Bosne od Zenice do Sarajeva, da nastavi dalje na jug preko Konjica i Boročkog jezera dolinom Neretve i nakon ekskurzije u dolinu Rame da dalje nastavi preko Mostara i Trebinja u Dubrovnik. Dubrovnik i njegova okolica prikazana je u više krasnih snimaka. Povratak je uslijedio preko Lopuda, Trstena, Slanoga, Metkovića, Ljubuškog i Knina. Plitvička jezera su prikazana upravo rekordnim brojem neobično lijepih i uspjelih diapozitiva. A kako su slike snimane u proljeće ove godine, kada je u jezerima bilo upravo mnogo vode, sadržaj snimaka je neobično bogat i zanimljiv. Sa

snimcima sa Plješvice doveo je predavač zadovoljne gledaoce opet u bijeli Zagreb. Većinu snimaka ovoga predavanja načinio je predavačev sin g. Duro Griesbach. Predavač je kao iskusni planinar i turista uspio dočarati mnoge rijetke ljepote na ovoj turi, koje mnogom našem čovjeku uopće nisu poznate. S time je učinio i korisno i patriocično djelo, jer je svratio pozornost naše publike na prirodne krasote i zanimljivosti naročito divnih krajeva južnog dijela banovine Hrvatske i napose Plitvičkih jezera. Zato je ovo predavanje svake hvale dostoјno, osobito u današnjim teškim vremenima, kada je posjeta turista iz zaraćenih država u našim krajevima onemogućena, pa je upravo nužna propaganda, da barem naši imućniji ljudi, koji ove godine ne će moći ferije i odmor provoditi u inozemstvu, provedu ljetos svoj dopust u prikazanim krasnim krajevima, kojima se uostalom i svi stranci dive. Što je strancima divno, zašto da ne bude i nama?! Što stranci poznaju, kako može i smije biti, da ne poznajemo mi?! A svaki naš čovjek, koji može da pođe na odmor, može da bira. Hoće li more, hoće li šumu, hoće li pitoma jezera i nisku goru, hoće li vruštne i romantične planine. G. Griesbach je svojim krasnim snimcima i uspjelim predavanjem i najrazmaženijem izbiraču pružio čitav niz prekrasnih i čarobnih mjesta, neka po volji bira. U tome je zaista uspio!

SADRŽAJ: Brajković J.: Po starcu Velebitu (str. 161.). — Čagljević S.: Po kršu poluotoka Pelješca (str. 171.). — Vatovec S.: Uspomene iz bosanskih šuma (str. 175.). — Panay Đ.: Kod naših gorana u Krivošijama (str. 186.). — Belošević M.: Utisci iz Bugarske (str. 188.). — Prilози: Rakitnica. — Penjač (S. Brezovečki).

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Din. 50.— (daci i naučnici plaćaju Din. 40.—), za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Ivan Rengjeo, gimn. ravnatelj, Križanićeva ulica 4a. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. — Tiskak »Tipografije« d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Zatiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.

ČLANOVI I PRETPLATNICI!

U poslovnici Hrvatskog Planinarskog društva, Zagreb,
Varšavska 2a možete dobiti slijedeća izdanja i plan. karte:

Dr. Josip Poljak:

»PLAN. VODIČ PO VELEBITU« . . . Din. 30.—

Drag. Paulić:

»VODIČ NA PLITVIČKA JEZERA« . . . Din. 15.—

Ing. Jovo Popović:

»KROZ PLANINE BOSNE I HERCEGO-VINE« Din. 20.—

Dr. Gušić i Cerović:

»DURMITOR — TURISTIČKI VOĐ« . . . Din. 6.—

Hrvatsko Planinarsko društvo:

»HRVATSKE PLANINE« — album . . . Din. 40.—

Ivica Sudnik:

»SAMOBOR« — album Din. 35.—

Radosav Tačalović-Tomić:

»GORSKI KOTAR I.« — Plan. turing
karta 1:50.000 Din. 10.—

Franjo Peyer:

»ZAGREBAČKA GORA« 1 : 50.000

Izdanje: D. Frković Din. 6.—

»SAMOBORSKO GORJE« 1 : 50.000

Izdanje: HPD »Japetić« Din. 6.—

Vladimir Horvat:

»PLAN. KARTA ZAGREBAČKE GORE«

Izdanje: D. Frković Din. 2.—

TOMISLAVOV DOM

HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA
NA SLJEMENU (1012 m.) TELEFON 90-55

Tomislavov dom sagradilo je Hrvatsko planinarsko društvo na najljepšem mjestu Medvednice (Zagrebačke gore) neposredno ispod piramide na najvišem vrhu Sljemenu (1035 m). S doma se pruža prekrasan pogled na sve strane.

Tomislavov dom leži usred prekrasnih šuma, ali je tako položen, da ga sunce obasjava od ranoga jutra do zalaza. Na velikoj terasi doma omogućeno je sunčanje čitav dan. Iz doma mogu se vršiti izleti po čitavoj Medvednici.

Tomislavov dom uređen je savremenom udobnošću. U svim sobama je tekuća hladna voda i električno svjetlo. Do doma vodi auto cesta. Autobusna stanica udaljena je od doma 10 časaka laganog hoda. Prvorazredna kuhinja uz umjerene cijene.

Cijene soba:

za članove Hrvatskog planinarskog društva i društava, kojima je priznato pravo reciprociteta:

soba s 1 krevetom od dinara 20.— do dinara 25.—

soba s 2 kreveta od dinara 50.— do dinara 60.—

soba s 2 kreveta i posebnom kupaonom dinara 70.—

za nečlanove dinara 10.— po osobi na dan više,

u sobi s 4 kreveta članovi dinara 12.— po osobi, nečlanovi dinara 15.—.

Cijena opskrbe:

3× dnevno hrana dinara 40.—.

5× dnevno hrana dinara 50.—.

Upute daje:

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO
u Zagrebu, Varšavska ul. 2.-a.
Telefon 65-01

Gosti, koji žele u domu boraviti dulje od 3 dana, moraju se dati pregledati po društvenom liječniku, jer se u dom ne primaju osobe, koje boluju od koje razne bolesti.